

IRTI VÄKIVALLASTA

Selviytymisvaiheen työ Keski-Suomen ensi- ja
turvakodissa

Terhi Kovanen

Opinnäytetyö
Marraskuu 2012

Sosiaalialan koulutusohjelma
Hyvinvointiyksikkö

Tekijä(t) KOVANEN, Terhi	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 12.11.2012
	Sivumäärä 66	Julkaisun kieli suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi IRTI VÄKIVALLASTA – SELVIYTYMISVAIHEEN TYÖ KESKI-SUOMEN ENSI- JA TURVAKODISSA		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) KIISKILÄ, Taja		
Toimeksiantaja(t) Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tutkimuksen tavoitteena ja tutkimustehtävänä oli selvittää mitä on Keski-Suomen ensi- ja turvakodissa tehtävä selviytymisvaiheen työ, turvakodin jälkihuoltotyö, sekä miten selviytymisvaiheen työ eroaa turvakodin kriisivaiheen työstä ja mitä työ merkitsee asiakkaalle. Tarkoituksena oli luoda työmuodosta malli, koska siitä ei ollut olemassa kirjallista tietoa. Ehdotus opinnäytetyön aiheesta syntyi toimeksiantajan tarpeesta.</p> <p>Tutkimus on luonteeltaan laadullinen ja tutkimusmenetelmänä käytettiin teemahaastatteluja. Selvitystä varten haastateltiin kolmea turvakodin työntekijää ja kolmea jälkihuollossa olevaa tai ollut asiakasta, jotka valikoituivat tutkimukseen selviytymisvaiheen työstä omaavansa kokemuksen ja tietämyksen perusteella. Analyysimenetelmänä käytettiin tutkimusaineiston teemoittelua.</p> <p>Tutkimuksen tuloksena syntyi kattava selvitys työmuodosta. Perheväkivaltakokemuksista selviytyminen on pitkä prosessi, ja selviytymisvaiheen työtä tarvitaan turvakotijakson rinnalle. Perheväkivaltaa kokeneet asiakkaat ovat turvakodista lähtiessään vielä heikkoja selviämään yksin ja tarvitsevat apua niin käytännön asioiden, kuten avioeron ja huoltajuusasioiden, hoitamiseen kuin keskustelutukea väkivaltakokemuksista selviytymiseen ja uuden elämän rakentamiseen. Selviytymisvaiheen työn tavoitteena on asiakkaan elämän eheytyminen, omien voimien löytäminen ja väkivaltakokemuksista irtautuminen. Sekä turvakodin työntekijät että asiakkaat näkivät selviytymisvaiheen työskentelyn hyödyllisenä ja välttämättömänä. Kehittämistä tarvitaan lapsityön järjestämisessä, väkivallan tekijöiden työskentelyyn motivoinnissa sekä vainoamisen kitkemisessä.</p> <p>Tutkimuksen myötä selviytymisvaiheen työmuoto saatiin näkyväksi, jolloin tietoa pystytään siirtämään myös tulevaisuuteen ja työtä pystytään tarvittaessa paremmin kehittämään. Asiakkaiden kokemukset ovat merkittäviä sen kannalta, että asiakkaiden on mahdollista irtautua perheväkivaltakokemuksistaan lopullisesti selviytymisvaiheen työn avulla.</p>		
Avainsanat (asiasanat) selviytymisvaiheen työ, turvakoti, jälkihuolto, perheväkivalta, laadullinen tutkimus, teemahaastattelu		
Muut tiedot		

Author(s) KOVANEN, Terhi	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 12112012
	Pages 66	Language Finnish
		Permission for web publication (X)
Title COPING UP FROM VIOLENCE – SHELTER'S AFTER-CARE IN KESKI-SUOMEN ENSI- JA TURVAKOTI		
Degree Programme Degree Programme in Social Services		
Tutor(s) KIISKILÄ, Taja		
Assigned by Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry		
<p>Abstract</p> <p>The objective and research question of the research were to examine what is shelter's after-care in Keski-Suomen ensi- ja turvakoti, how it differs from work in the shelter and what it represents to a customer. The purpose was to create a model on a work form that had no former written material. The suggestion for the research was presented by the mandator.</p> <p>The research is qualitative and theme interview was used as the research method. Three employees of shelter and three former or current customers, who became selected due to their experience and knowledge on the work form, were interviewed for the research. The research data was analyzed by themes.</p> <p>As a result the research performed a comprehensive report on the shelter's after-care. Coping up from domestic violence is a long-term process and after-care is needed beside the shelter period. When leaving the shelter customers who have experienced domestic violence are still fragile to survive alone and they need support in both practical issues, such as divorce and custody issues, and conversation to cope up from the experiences of violence and to build a new life. The objective of the shelter's after-care is customer's life to become "whole", to find the customer's own strength and to cope up from the experiences of domestic violence. Both shelter's employees and customers consider the after-care beneficial and necessary. Development is needed in organizing child-work, motivating the abusers into conversations and tackling persecution.</p> <p>Throughout the research the work form became visible, which enables the new information to be transferred to the future and developing the work form if needed. Customers' experiences are significant in order that coping up from domestic violence conclusively is possible with shelter's after-care.</p>		
Keywords shelter's after-care, shelter, domestic violence, qualitative research, theme interview		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 ASIAKKAAN POLKU KRIISISTÄ SELVIYTYMISEEN	3
2 VÄKIVALLAN ULOTTUVUUDET	4
2.1 Väkivalta ilmiönä	5
2.2 Lähisuhde- ja perheväkivalta	9
2.3 Väkivaltatyö turvakodissa	16
2.4 Kriisistä selviytymiseen -projekti	21
2.5 Aiemmat tutkimukset.....	22
3 KESKI-SUOMEN ENSI- JA TURVAKOTI	24
3.1 Yleistä	24
3.2 Turvakoti	25
4 TUTKIMUSKYSYMYKSET	26
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	28
5.1 Kohdejoukko ja aineiston keruu	28
5.2 Aineiston analyysi ja kokoaminen	31
5.3 Luotettavuus ja eettisyys.....	32
6 SELVIYTYMISVAIHEEN TYÖ KESKI-SUOMEN ENSI- JA TURVAKODISSA.....	34
6.1 Organisointi ja työn muotoutuminen	35
6.2 Tarkoitus ja tavoitteet	37

6.3 Toteutus, eteneminen ja kesto	39
6.4 Sisältö, avuntarpeet ja keskustelunaiheet	43
6.5 Merkitys	50
6.6 Työntekijän vaatimukset	53
6.7 Ryhmätoiminta	54
6.8 Lapsityö	56
6.9 Selviytymisvaiheen työn ja laitostyön erot ja yhtäläisyydet	58
6.10 Kehittäminen	59
7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	60
LÄHTEET	63
LIITTEET	65
Liite 1. Työntekijän haastatteluteemat.....	65
Liite 2. Asiakkaan haastatteluteemat	65

1 ASIAKKAAN POLKU KRIISISTÄ SELVIYTYMISEEN

Viime vuosina perhe- ja lähisuhdeväkivalta on ollut usein esillä mediassa ja näin ollen saanut myös ilmiönä lisää näkyvyyttä. Lähiaikoina tapahtuneet perhesurmat ovat antaneet aiheita pohtia miten tällaisilta raaoilta väkivaltaisuuksilta voitaisiin välttyä. Keski-Suomen ensi- ja turvakodissa työskenneltyäni sijaisena pidän tärkeänä sitä, että väkivaltaa ei yleisesti hyväksytä missään muodossa ja että väkivallan uhreja autetaan irtautumaan kokemuksistaan pysyvästi. Reilun vuoden työkokemukseni turvakodissa on osoittanut, että selviytymisvaiheen työ, turvakotijakson jälkeinen kotiin tehtävä jälkihuoltotyö, on tärkeä osa selviytymisprosessia ja tästä syystä koen tarpeelliseksi, että työ saa ansaitsemaansa näkyvyyttä.

Tutkimukseni tarkoituksena on tehdä selvitys siitä, mitä on selviytymisvaiheen työ Keski-Suomen ensi- ja turvakodissa. Selviytymisvaiheen työ on saanut alkunsa Ensi- ja turvakotien liiton Kriisistä selviytymiseen -projektista ja työtä on tehty turvakodilla jo toistakymmentä vuotta, mutta työmuodosta ei ole olemassa kirjallista selvitystä. Ehdotus opinnäytetyön aiheesta syntyi toimeksiantajan tarpeesta.

Tutkimus on luonteeltaan laadullinen ja tutkimusmenetelmänä käytän teemahaastatteluja. Tavoitteena on Keski-Suomen turvakodin työntekijöitä ja selviytymisvaiheessa olevia tai olleita asiakkaita haastatteleamalla selvittää mitä selviytymisvaiheen työ tarkoittaa, mitä se sisältää, kenelle se on tarkoitettu ja miksi sitä tehdään. Lisäksi tavoitteena on selvittää miten selviytymisvaiheen työ eroaa kriisivaiheen työstä ja mitä työ merkitsee asiakkaalle.

Perheväkivaltaa käsittelevää tutkimusaineistoa on olemassa runsaasti ja myös väkivallasta selviytymistä on sivuttu joissain teoksissa, mutta erityisesti selviytymisvaiheen työtä on Kriisistä selviytymiseen -projektin jälkeen tutkittu hyvin vähän. Toimeksiantajan näkökulmasta tutkimuksen on tarkoitus koota tietoa selviytymisvaiheen työstä keskitetysti, jotta tieto siirtyy myös tulevaisuuteen. Tutkimuksen myötä voidaan mahdollisesti saada myös uutta tietoa siitä, miten turvakotiasiakasta voidaan

paremmin auttaa pitkäjänteisesti ja elämässä eteenpäin. Tutkimuksen avulla työmuoto saadaan näkyväksi ja luodaan siitä ikään kuin malli, vaikka työmuoto onkin jo olemassa.

Väkivalta on läsnä jokaisen ihmisen elämässä ja koskettaa kaikkia jollain lailla, vaikei se suoraan kohdistuisikaan ihmiseen itseensä. Muun muassa erilaisten, jopa viihteellisten, medioiden kautta ihmiset näkevät väkivallan eri muotoja päivittäin esimerkiksi uutisissa, elokuvissa ja tietokone- ja konsolipeleissä. Usein väkivalta on piilossa, eikä sitä välttämättä ymmärrä kohtaavansa. Saatat esimerkiksi ihmetellä lapsesi päiväkotikaveria, joka käyttäytyy huonosti, mutta onkin elänyt pienen elämänsä hyvin turvatomassa ympäristössä. Saatat myös nähdä kaupungilla iltasella murrosikäisiä nuoria, jotka juovat humalahakuisesti ja hoipertelevat kaduilla, mutta joiden kotona myös isä on humalassa ja äiti on mustelmilla. Sinulla voi olla myös ystävä, joka ei uuden seurustelusuhteen alettua ole pitänyt sinuun lainkaan yhteyttä, mutta myöhemmin sinulle selviää, että yhteydenpito on katkennut kotona tapahtuneen eristämisen ja kontrolloinnin takia.

2 VÄKIVALLAN ULOTTUVUUDET

Turvakodilla saamani työkokemuksen perusteella asiakkaille ei ole ollut selvää mikä oikeastaan edes on väkivaltaa. Yleinen käsitys lienee se, että ainoastaan näkyvä fyysinen väkivalta on väkivaltaa, kuten Ojurikin (teoksessa Ensi- ja turvakotien liitto ry 2006, 18) toteaa. Kun käsitteeseen liitetään puoliso, perhe tai lähisuhteet, ovat seuraukset aina vakavat, oli sitten kyseessä fyysinen, henkinen tai seksuaalinen väkivalta. Tässä teoriaosiossa kerron väkivallasta ilmiönä, sen nimityksistä, muodoista ja osapuolista, työskentelystä perheväkivallan eri osapuolten kanssa sekä Kriisistä selviytymiseen -projektista, josta tutkimukseni kohde, selviytymisvaiheen työ on saanut alkunsa. Lisäksi esittelen aiempia tutkimuksia, jotka liittyvät aiheeseeni.

2.1 Väki­valta ilmiönä

Väki­valta on ollut mitä suurimmalla todennäköisyydellä aina osa ihmiselämää ympäri maailman. WHO:n raportin (Krug, Dahlberg, Mercy, Zwi & Lozano, 2005, 19) mukaan väki­valta on globaali terveysongelma, jonka seurauksena joka vuosi yli miljoona ihmistä menettää henkensä, oli kyseessä sitten itse aiheutettu, ihmisten välinen tai kollektiivinen väki­valta. Väki­valta onkin 15–44-vuotiaiden yksi keskeisiä kuolinsyitä. Väki­valta aiheuttaa taloudellisia kustannuksia, jotka maailmanlaajuisesti saattavat arvion mukaan olla miljardeja dollareita, puhumattakaan inhimillisistä kustannuksista, joita suru ja tuska värittävät.

Tänä päivänä näkyvintä ja massiivisinta väki­valtaa ovat sodat, kaikenlaiset levottomuudet ja terrorismi. Suurempaa osuutta ihmisistä kuitenkin koskettaa väki­valta, joka ei ole yhtä näkyvää. Tätä väki­valtaa tapahtuu kodeissa, työpaikoilla ja jopa sosiaali- ja terveydenhuollon laitoksissa. Itse lisäisin listaan myös koulut. Monet väki­valtan teot saattavat jäädä piiloon, koska uhrin ovat usein liian nuoria tai heikkoja puolustautuakseen, eivätkä kykene kertomaan kokemuksistaan sosiaalisen paineen tai sovinnaisuuden vuoksi. Uusimman tutkimustiedon mukaan ihmisen taipumusta aggressiivisuuteen voidaan selittää biologisilla ja muilla yksilöllisillä tekijöillä. Tämä yhdistettynä ulkoi­siin tekijöihin, kuten perheeseen, yhteisöön tai kulttuurisiin tekijöihin, luo tilanteen, jossa väki­valta on todennäköistä. (Krug ym. 2005, 19.)

Väki­valta on yläkäsite monenlaisille vahingoittamisen muodoille ja määritelmiä onkin useita. Maailman terveysjärjestö WHO käyttää määritelmää, jonka mukaan:

väki­valta on fyysisen voiman tai vallan tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista, joka kohdistuu ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään tai yhteisöön ja joka johtaa tai voi hyvin todennäköisesti johtaa kuolemaan, fyysisen tai psyykkisen vamman syntymiseen, kehityksen häiriytymiseen tai perustarpeiden tyydyttymättä jättämiseen. (Krug ym. 2005, 21.)

Väki­valtatyöntekijänä määritelmä on mielestäni kattava ja toimiva ja voin yhtyä lähteessä esitettyihin perusteluihin. ”Fyysisen voimankäytön” rinnalle on otettu ”valta”, joka laajentaa väki­valtakäsitystä koskemaan myös valtasuhteesta johtuvia tekoja,

kuten uhkailua tai pelottelua. Määritelmässä on otettu laajasti huomioon myös seuraukset, joita voivat olla psyykinen vamma, perustarpeiden tyydyttymättä jääminen ja kehityksen häiriytyminen. Näin ollen seuraukset eivät rajoitu ainoastaan vammautumiseen tai kuolemaan, vaan myös vähemmän näkyviin, mutta yksilöä, perhettä, yhteisöä ja terveydenhuoltojärjestelmää olennaisesti rasittaviin tekoihin.

Määritelmässä yksi aspekti on tahallisuus: määritelmä ei sisällä tahattomia tapauksia, kuten liikenneonnettomuuksia tai tulipaloja. Tahallisuuden käsite on kuitenkin monimutkainen silloin, kun ajatellaan tekoa ja seurauksia erikseen. Tekijä ei välttämättä ajattele aiheuttavansa vahinkoa, esimerkiksi vanhempi saattaa ravistaa itkevää vauvaa saadakseen tämän hiljaiseksi, jolloin teko saattaa aiheuttaa aivovamman ja väkivallan käyttö on ilmeistä, mutta vamman aiheuttaminen ei ole ollut tarkoituksellista. Lisäksi oman näkemykseni mukaan ihminen saattaa aiheuttaa toiselle henkistä kärsimystä ilman, että ymmärtää sen väkivallaksi tai toisen vahingoittamiseksi. Toisaalta joissain tapauksissa tekijä saattaa tarkoituksellisesti aiheuttaa toiselle vahinkoa, mutta vallitsevan kulttuurin tai uskomuksen mukaisesti ei ajattele tekojensa olevan väkivaltaisia. Esimerkiksi joissain kulttuureissa puolison lyöminen on hyväksyttävää. (Krug ym. 2005, 21–22.)

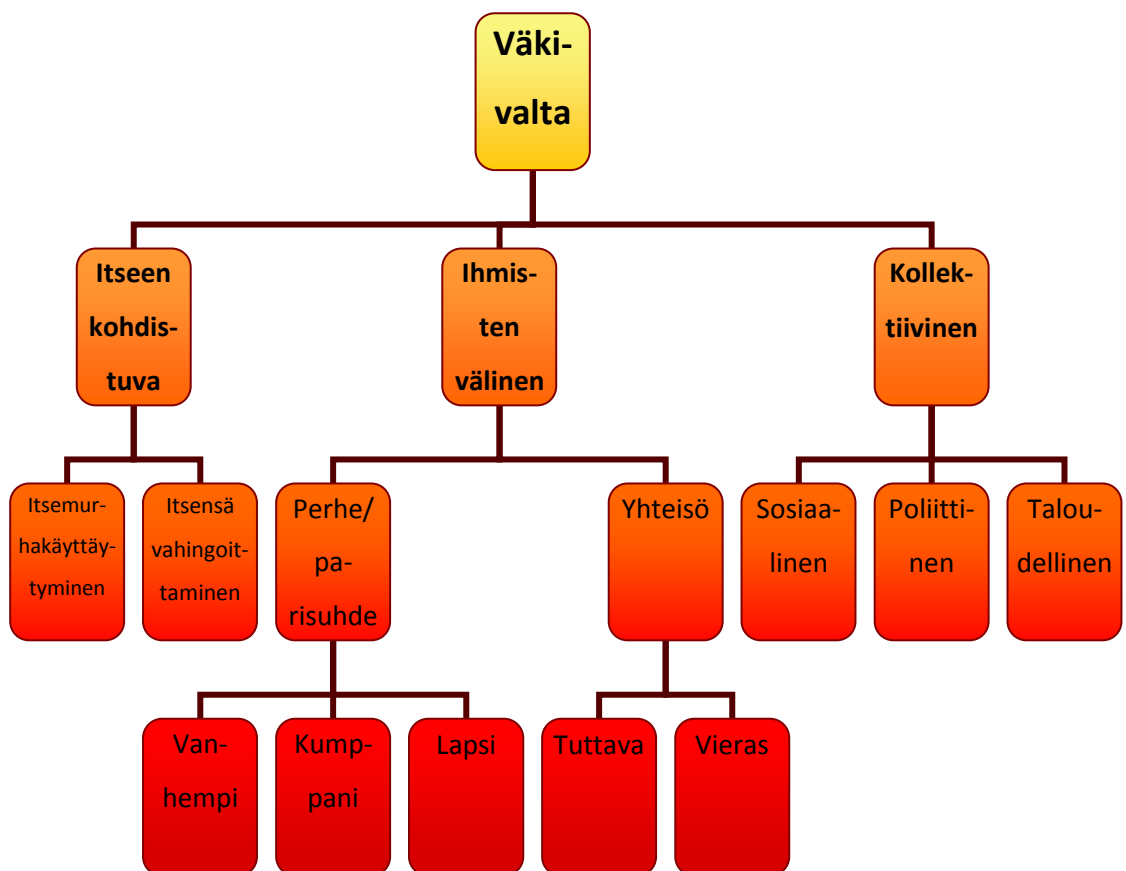
Lehtonen ja Perttu (1999, 9) sen sijaan määrittelevät väkivallan ”toisen ihmisen tahdon, tarpeiden ja toiveiden hallitsemiseksi käyttämällä sanallisia tai sanattomia tekoja tai molempia tavoilla, jotka loukkaavat ihmisen fyysistä, psyykkistä ja/tai sosiaalista itsemääräämisoikeutta”. Lehtosen ja Pertun määritelmä on mielestäni kattava.

WHO jakaa väkivallan tyypit ihmisen itseensä kohdistamaan väkivaltaan, ihmisten väliseen väkivaltaan ja kollektiiviseen väkivaltaan. Tämä jaottelu on havainnollistettuna kuviossa 1. Itseen kohdistuva väkivalta on jaoteltu itsemurhakäyttämiseen ja itsensä vahingoittamiseen. Itsemurhakäyttämällä viitataan itsemurha-ajatuksiin, itsemurhayrityksiin (ts. itsemurhakäyttäytyminen) sekä toteutettuihin itsemurhiin. Itsensä vahingoittamisella tarkoitetaan mm. itsensä viiltelyä. (Krug ym. 2005, 23.)

Ihmisten välinen väkivalta on jaoteltu perhe- ja parisuhdeväkivaltaan sekä yhteisölliseen väkivaltaan. Perhe- ja parisuhdeväkivallalla tarkoitetaan lähinnä kotona tapah-

tuva, perheenjäsenten tai lähisuhteessa elävien välistä väkivaltaa, kun taas yhteisöllisellä väkivallalla tarkoitetaan kodin ulkopuolella tapahtuvaa väkivaltaa osapuolten ollessa toisilleen joko ennestään tuttuja tai tuntemattomia. Yhteisöllistä väkivaltaa voivat olla esimerkiksi nuorisoväkivalta, umpimähkäiset väkivallanteot, tuntemattomien suorittamat raiskaukset sekä eri instituutioissa, kuten kouluissa, työpaikoilla, vankiloissa ja hoitolaitoksissa tapahtuva väkivalta. (Krug ym. 2005, 23.)

Kollektiivisella väkivallalla tarkoitetaan suurempien ryhmien kuten valtioiden tai järjestäytyneiden poliittisten, sotilaallisten tai terroristiryhmien toteuttamaa väkivaltaa. Kollektiivinen väkivalta on jaoteltu sosiaaliseen, poliittiseen ja taloudelliseen väkivaltaan. Jaottelulla kuvataan tekijöiden sijaan motiiveja ja tavoitteita. Poliittista väkivaltaa ovat esimerkiksi sodat sekä niiden kaltaiset väkivaltaiset konfliktit. Taloudellisella väkivallalla tavoitellaan taloudellista hyötyä hyökkäyksillä, joiden tarkoituksena on järkyttää taloudellista toimintaa, estää peruspalvelujen saatavuus tai saada aikaan yhteiskuntaryhmien välisiä taloudellisia eroja. (Krug ym. 2005, 23–24.)

KUVIO 1. Väkivallan muodot (muotoiltu lähteestä Krug ym. 2005, 23–24)

Krug ja muut (2005, 24) jaottelevat väkivaltaiset teot luonteeltaan fyysiseen, seksuaaliseen ja psyykkiseen väkivaltaan sekä perustarpeiden tyydyttämisen estämiseen ja laiminlyöntiin. Näitä neljää tyyppiä esiintyy kaikissa edellä kuvatuissa väkivallan muodoissa, lukuun ottamatta itseen kohdistuvaa väkivaltaa. Esimerkiksi lapsen kohdistuva väkivalta voi olla fyysistä, psyykkistä, seksuaalista sekä laiminlyövää. Yhteisöllistä väkivaltaa ovat esimerkiksi nuorten välinen fyysinen pahoinpitely, työpaikoilla tapahtuva seksuaalinen häirintä ja pitkäaikaishoidossa olevien vanhusten hoidon laiminlyönti. Poliittista väkivaltaa voivat olla muun muassa konfliktioiloissa tehdyt raiskaukset sekä fyysinen ja psykologinen sodankäynti. (mt. 24.)

Piispan, Heiskasen, Kääriäisen ja Sirénin (2006, 136) tutkimuksen mukaan vuonna 2005 ilmoitti 43,5 prosenttia naisista oli 15 vuotta täytettyään kokenut fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa tai niillä uhkailua. Kasvua edellisestä tutkimuksesta vuodelta 1997 oli kertynyt 3,5 prosenttiyksikköä. Vuonna 2005 edellisen vuoden aikana fyysisen tai seksuaalisen väkivallan tai niillä uhkailun kohteeksi oli joutunut 12 prosenttia kyselyyn vastanneista, mikä noudattaa samaa linjaa edelliseen tutkimukseen verrattuna. Parisuhteessaan oli joutunut väkivallan kohteeksi viidesosa (20 %) naisista vuonna 2005. Parisuhdeväkivallasta aiheutui vakavimmissa tapauksissa fyysisiä vammoja noin puolelle kyselyyn vastanneista. Sen sijaan henkisiä seurauksia, kuten vihaa, pelkoa, masennusta, itsetunnon laskua ja häpeää, parisuhteen aikana väkivallasta aiheutui kahdelle kolmesta. Myös uhkailu oli aiheuttanut fyysisiä vammoja kolmasosalle esimerkiksi uhrin paetessa paikalta. (mt. 136–140.)

Tilastojen mukaan perheväkivalta on lisääntynyt erityisesti Keski-Suomessa. Sanomalehti Keski-suomalaisessa kerrottiin vastikään, että poliisin tilastojen mukaan perheväkivaltaan liittyvät kotihälytystehtävät ovat lisääntyneet tämän vuoden tammielokuussa viime vuodesta jopa 24 prosenttia Keski-Suomessa. Koko maassa kasvua on tullut viime vuodesta ”vain” kahdeksan prosenttia. (Paananen 2012.)

2.2 Lähisuhde- ja perheväkivalta

Väkivalta perustuu epätasa-arvoon, jossa tekijä pyrkii alistamaan uhriaan ja kontrolloimaan tämän elämää. Perheväkivallassa on tyypillisiä piirteitä, jotka toistuvat useimmissa väkivaltaisissa suhteissa. Tyypillistä on esimerkiksi se, että tekijä pystyy useimmiten kontrolloimaan omaa väkivaltaisuuttaan ja pitämään teot kodin seinien sisäpuolella. Lisäksi fyysinen väkivalta kohdistetaan usein sellaisiin ruumiinosiin, että jäljet pysyvät piilossa. Perheväkivallalle on tyypillistä myös se, että tekijä syyllistää uhria teoistaan ja oikeuttaa käyttäytymistään ulkoistamalla syyt johonkin muuhun kuin itseensä, esimerkiksi johtuen mustasukkaisuudesta, alkoholinkäytöstä tai stressistä. Uhri sen sijaan häpeää ja syyttää itseään ottaen vastuun itselleen. Tästä asetelmasta syntyy väkivallan kierre. (Kaitue, Nojonen & Slåen 2007, 12.)

Perheväkivallan todellista määrää on vaikea arvioida, koska tyypillisesti se jää liian usein kodin seinien sisäpuolelle. Myös se, mikä milloinkin luetaan väkivallaksi, vaihtelee kulttuurisidonnaisesti. Esimerkiksi rikostilastojen perusteella määrät eivät pidä paikkaansa, koska se edellyttää perheväkivallasta ilmoittamista poliisille. (Paavilainen & Pösö 2003, 25.) Väkivalta on aina vahingollista uhrille, puhumattakaan kun kyseessä on perheväkivalta, ja tekijä on läheinen. Perheväkivalta voi aiheuttaa henkistä kärsimystä, vakavia fyysisiä vammoja tai jopa kuoleman (Harne & Radford 2008, 7).

Läheisiin ihmisiin kohdistuvaa väkivaltaa tarkoittavia termejä on useita. Yleisin nimitys lienee *perheväkivalta*, jonka ajatellaan kohdistuvan niihin henkilöihin, jotka ihminen näkee perheenjäseninään. Tähän voidaan lukea kuuluvaksi siis myös isovanhemmat sekä puolison lapset ja sisarukset. *Parisuhdeväkivallalla* tarkoitetaan puolisoitten tai kumppaneitten toisiinsa kohdistamaa väkivaltaa (Ensi- ja turvakotien liitto ry 2006, 16). Nykyisin käytetään usein käsitettä *perhe- ja lähisuhdeväkivalta*, joka on laajempi käsite kattaen Ojurin (teoksessa Ensi- ja turvakotien liitto ry 2006, 16) mukaan perheenjäsenten lisäksi kaikkiin läheisiin ihmisiin kohdistuvan väkivallan, jota tapahtuu työpaikalla, koulussa tai harrastusten parissa. Kaitue, Nojonen ja Slåen (2007, 12) sen sijaan määrittelevät, että lähisuhdeväkivallassa tekijä on uhrin nykyinen tai entinen avio- tai avopuoliso, seurustelukumppani, sisarus, vanhempi tai lapsi.

Naisiin kohdistuvan väkivaltaan sisältyy mm. kulttuurin ja instituutioiden rakenteiden kautta esiintyvää naisten syrjintää ja epätasa-arvoa (Lehtonen & Perttu 1999,9).

Tässä tutkimuksessa käytän termiä perheväkivalta siitä syystä, että termi on tunnetuin, se on helpoin ymmärtää ja yksinkertaisesti helpompi käyttää kuin pitempi muoto *lähisuhde- ja perheväkivalta*. Lisäksi Association of Chief Police Officersin (ACPO) määritelmän mukaan käsite ”perheväkivalta” (engl. *domestic violence*) sisältää myös osittain ns. lähisuhteet. ACPO:n määritelmä perheväkivallasta on seuraavanlainen:

Mikä tahansa tapahtuma, johon kuuluu uhkaavaa käytöstä, väkivaltaa tai hyväksikäyttöä (psykkistä, fyysistä, seksuaalista, taloudellista tai emotionaalista) kahden aikuisen, jotka ovat tai ovat olleet läheisessä suhteessa, välillä sukupuolesta riippumatta. Tämä sisältää myös perheenjäsenet, joita voidaan määritellä äidiksi, isäksi, pojaksi, tyttäreksi, veljeksi, sisareksi, isovanhemmiksi, puolison perheeksi tai puolison lapsiksi. (Harne & Radford 2008, 3.)

Tutkimuksessa käytän väkivallan osapuoliin viittaavina termeinä ”uhria” tai ”kokijaa” sekä ”tekijää”. Väkivallan sukupuolittuneisuudesta huolimatta on mielestäni perusteltua käyttää sukupuolineutraaleja nimityksiä, koska taipumusta väkivaltaisuuteen voi esiintyä sekä miehillä että naisilla. Poikkeuksena on tietenkin naisiin kohdistuva väkivalta, jota käsitellessäni kyseessä on erilainen problematiikka.

Perheväkivallan ilmenemismuotoja on lukuisia ja siitä syystä myös muotojen jaottelut ovat eri lähteissä erilaisia. Väkivallan muodot jaotellaan usein fyysiseen, psyykkiseen tai henkiseen ja seksuaalisen väkivaltaan (Paavilainen & Pösö 2003, 14). Näiden lisäksi väkivallan muotoja ovat emotionaalinen, taloudellinen ja hengellinen väkivalta. Women’s Aid Federation of Englandin julkaisemassa ”Imagine”- eli ”Kuvittele”-julisteeissa (kuvio 2) on määritely ja kuvattu perheväkivallan pääelementit.

Mitä on perheväkivalta?
<p>Kaikkihan tietävät, millainen on kiusaaja...</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kuvittele... jos asuisit kiusaajan kanssa koko ajan, mutta pelkäisit liikaa lähteäksesi

pois.

- Kuvittele... jos pelkäisit mennä illalla nukkumaan, peläten heräämistä aamulla.
- Kuvittele... jos sinulta kiellettäisi ravinto, lämpö ja nukkuminen.
- Kuvittele... että sinua lyödään, läimäytetään, purraan, puristetaan ja potkitaan.
- Kuvittele... että sinua tönitään, tuupitaan, poltetaan, kuristetaan, raiskataan, hakataan.
- Kuvittele... jos joutuisit tarkkailemaan kaikkea mitä teet tai sanot, ettei henkilö, jonka kanssa asut häiriintyisi siitä – tai muuten sinua rangaistaan.
- Kuvittele... jos joutuisit pyytämään lupaa lähteä ulos, tapaamaan ystäviäsi tai perhettäsi tai viedä lapsiasi tekemään jotain kivaa.
- Kuvittele... jos olisit vanki omassa kodissasi – kuvittele, jos kaupassakäynneistäsi otettaisi aikaa.
- Kuvittele... että uskot siihen, mitä hän sanoo – että se on sinun syysi. Että jos vain olisit parempi äiti, rakastaja, kodinhoitaja, pitäisit suusi kiinni, pitäisit lapset hiljaisina, pukeutuisit niin kuin hän haluaa, pysyisit kunnossa, jättäisit työnteon – asiat olisivat paljon paremmin.
- Kuvittele... jos et tietäisi mistä hakea apua, mitä tehdä tai miten lähteä.
- Kuvittele... jos et pystyisi kohtaamaan sitä häpeää myöntäessäsi perheellesi ja ystäville, mitä todella on meneillään.
- Kuvittele... hänen uhkauksensa, jos uskaltautuisit sanomaan, että lähdet. Kuinka koskaan pystyisit saamaan voimaa lähteä? Tulisitko koskaan enää olemaan turvasa?
- Kuvittele... uhkaukset sinun ja lastesi etsimisestä ja tappamisesta, mihin tahansa menetkin.
- Kuvittele... pysyvät vammat ja toisinaan kuolema.

Perheväkivalta on fyysistä, seksuaalista ja psyykkistä hyväksikäyttöä.

Women's Aid Federation of England (2002)

KUVIO 2. "Imagine" -juliste, Women's Aid Federation of England (muotoiltu lähteestä Harne & Radford 2008, 2).

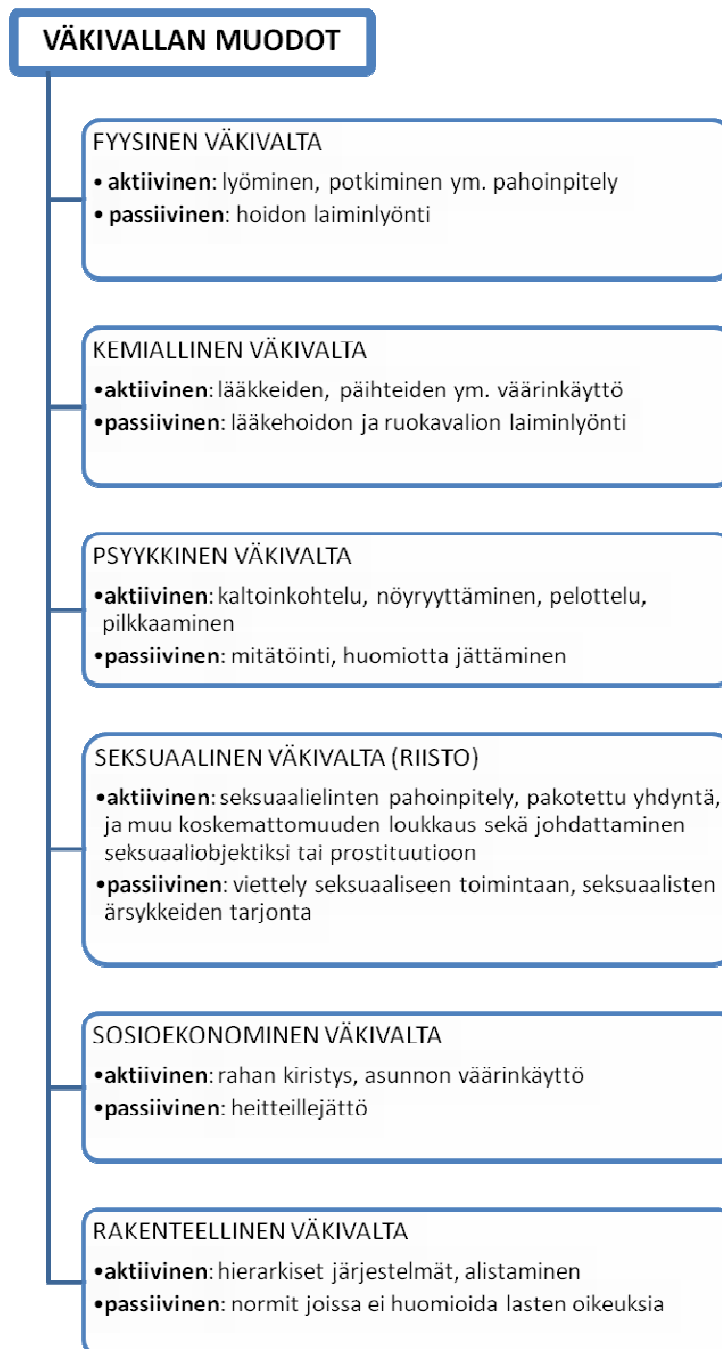
Paavilainen ja Pösö (2003, 16) käyttävät teoksessaan kuviossa 3 esitettyä Taskisen (2003) jaottelua, johon sisältyy fyysisen, psyykkisen ja seksuaalisen väkivallan lisäksi kemiallinen, sosioekonominen ja rakenteellinen väkivalta. Tässä jaottelussa jokainen

muoto voi olla aktiivista tai passiivista ja se on tarkoitettu erityisesti lapsiin kohdistuvan väkivallan määrittelyssä, mutta on mielestäni sovellettavissa myös laajemmin perheväkivallan määrittelyyn.

Auli Ojuri (teoksessa Ensi- ja turvakotien liitto ry 2006, 16) keskittyy parisuhdeväkivaltaan ja tuo esiin, että sitä on yksiselitteisesti vaikea määritellä. Ojuri esittelee Jeff Hearnin (1998, 16) väkivallan määrittelyyn ja tunnistamiseen neljä elementtiä:

- *Väkivalta on tai se sisältää väkivallan tekijän fyysistä tai muuta voimankäyttöä.*
- *Väkivallan tarkoituksena on vahingon tuottaminen.*
- *Väkivaltaa on myös se, minkä väkivallan kohteena oleva kokee vahingolliseksi ja/tai loukkaavaksi.*
- *Väkivallaksi voidaan määritellä teot, toiminnot tai tapahtumat, jotka joku kolmas taho, kuten oikeusviranomainen, on tunnistanut väkivallaksi.*

Ojuri (mt. 17) on jakanut perheväkivallan tyyppillisesti fyysiseen, henkiseen ja seksuaaliseen väkivaltaan. Fyysisellä väkivallalla tarkoitetaan esimerkiksi kuristamista, potkimista ja hakkaamista, ja se voi aiheuttaa uhrilleen fyysisiä vammoja ja pahimmassa tapauksessa kuoleman. Henkistä väkivaltaa on uhrin sanallinen alistaminen niin kotona kuin julkisesti. Henkistä väkivaltaa on myös sosiaalinen eristäminen, kaikenlainen kontrollointi, liikkumisen rajoittaminen sekä fyysisellä väkivallalla uhkaaminen. Väkivallan uhka on pahimmanlaatuista henkistä väkivaltaa. Henkinen väkivalta aiheuttaa uhrilleen henkistä tuskaa muun muassa jatkuvassa pelossa elämisestä. Seksuaalista väkivaltaa sen sijaan on seksiin pakottaminen ja raiskaus. Näiden muotojen lisäksi väkivaltaa on myös taloudellinen, sosiaalinen ja uskonnollinen väkivalta. (mt. 17–18.) Tätä jaottelua pidän kaikkein selkeimpänä ja yksiselitteisimpänä.

KUVIO 3. Väkivallan muodot (muotoiltu lähteestä Paavilainen & Pösö 2003, 16)

Perheväkivallan osapuolet jaetaan tekijöihin ja kohteisiin. Useimmiten väkivaltainen toiminta perheessä on aikuisten välistä tai lapsiin kohdistuvaa. Harvinaisempaa on lasten keskinäinen väkivalta, mutta yleisempää kuin lasten aikuisiin kohdistama. Sukupuoli on perheväkivaltaa määrittävä tekijä, sillä todennäköisempää se on miehen kuin naisen taholta. (Paavilainen & Pösö 2003, 35.) Väkivallan uhreja eivät ainoastaan ole ne, joihin väkivalta kohdistuu konkreettisesti, vaan myös heidän läheisensä, jotka

seuraavat väkivaltaa sivusta. Kun lapsi näkee, kuulee tai kokee välillisesti väkivaltaa kotona ja perheessä, lasketaan sekin väkivallan kokemiseksi, ns. epäsuoraksi väkivalaksi. Myös tällaisissa tilanteissa kokemus on traumaattinen, koska se vaikuttaa olennaisesti lapsen turvallisuuden tunteeseen. (mt. 13–14.)

Eri osapuolten kokemukset perheväkivallasta eroavat toisistaan merkittävästi. Paavilainen ja Pösö (2003, 35) esittelevät Leo Nyqvistin (2001) tutkimusta, jonka mukaan miehet ja naiset kuvaavat kokemuksiaan perheväkivallasta eri tavoin. Tutkimuksen mukaan naiset puhuvat parisuhteessa esiintyvistä väkivallasta emotionaalisenä ja psyykkisenä kokemuksena ja näin ollen henkinen väkivalta, kuten alistaminen ja rajoittaminen, korostuvat. Miehet sen sijaan korostivat fyysisiä tekoja ja puhuivat niihin johtaneista syistä, jotka olivat ”antaneet oikeuden” käyttää väkivaltaa. Väkivalta oli miesten kuvauksissa yksittäisiä tapahtumia, kun taas naisten kertomana väkivalta oli koko ajan läsnä jatkuva pelon ja varautuneisuuden vuoksi. Tutkimuksen perusteella havaittiin, että miehet näkivät parisuhdeväkivallan nimenomaan fyysisenä. Miesten puheissa ei tullut esille se, miten väkivalta vaikuttaa kumppaniin tai lapsiin. (mt. 35.)

Paavilainen ja Pösö (2003, 40) esittelevät Jaana Haapasalon ja Minna Hämäläisen (1994) tutkimuksen, jossa kirjallisuuskatsauksen perusteella voitiin todeta, että lapsuuden väkivaltakokemuksilla on vaikutusta lapsen tulevaisuuteen. ”Huonot kasvatuskäytännöt ja varsinkin lapsen ruumiillinen kuritus ja vanhempien autoritaarinen vallankäyttö, hyljeksintä ja laiminlyönti ovat yhteydessä rikolliseen, epäsosiaaliseen ja aggressiiviseen käyttäytymiseen.” Lisäksi oli tutkittu, että useat rikosentekijät ovat kokeneet runsaasti väkivaltaa ja laiminlyöntiä lapsuudessaan. Tutkimustuloksissa on kuitenkin huomioitava se, että useimmiten tutkimuksissa keskitytään esimerkiksi vankien ja mielenterveysongelmista kärsivien tutkimiseen, kun toisaalta lapsuuden väkivaltakokemukset saattavat olla osa ”tavallisen”, hyvinvoivan ihmisen elämäntulkua. (mt. 40.)

Trauma (Lehtonen & Perttu 1999, 59)

Pitkään jatkuneessa väkivaltaisessa suhteessa pahinta eivät ole lyönnit, vaan niiden odottaminen ja pelon ilmapiirissä eläminen. Tällaisissa suhteissa väkivallan tekijän

käyttäytyminen noudattaa tietynlaista kaavaa vaihdellen lämpimistä huomionosoituksista väkivaltaisiin hyökkäyksiin, mitä kutsutaan väkivallan syklisyydeksi. Ennen väkivaltaa jännite kasvaa ja sen jälkeen seuraa hyvittelyn vaihe, jolloin tekijä katuu tekojaan ja lupaa, ettei sama enää toistu. (Kaitue, Noponen & Slåen 2007, 21.)

Lapset voivat olla väkivallan uhreja suoraan tai epäsuorasti. Usein saatetaan ajatella, että väkivalta ei vaikuta lapseen, jos tämä on esimerkiksi toisessa huoneessa, jossain muualla tai nukkumassa. Vaikka lapset eivät näkisikään tapahtumia, he voivat kuulla huutoa ja itkua sekä pystyvät vaistoamaan kodin jännittyneen ja kireän ilmapiirin. Väkivalta kotona vaikuttaa lapsen terveyteen ja hyvinvointiin. Lyhytaikaisesti väkivalta vaikuttaa lapseen käyttäytymishäiriöinä, kuten masennuksena, aggressioina, pelkona, ahdistuneisuutena ja ylikiltteytenä. Pitkään jatkuvana väkivaltaisessa ilmapiirissä lapsen fyysinen ja psyykinen kehitys häiriintyy. Perheväkivalta vaikuttaa aivojen kehittymiseen ja sosiaaliset taidot sekä verbaliset, kognitiiviset ja motoriset taidot voivat heikompia muihin lapsiin verrattuna. Useimmiten lapsi myös syyttää itseään vanhempaan kohdistuneesta väkivallasta. Näistä syistä väkivaltakokemusten käsittely lapsen kanssa on ensiarvoisen tärkeää. (Lehtonen & Perttu 1999, 99–101.)

Väkivaltaisessa suhteessa elävän henkilön läheiset saattavat turhautua siihen, kun kokija ei kykene irtautumaan suhteesta. Syitä suhteessa pysymiseen on useita. Tyyppillistä on, että uhri palauttaa mieleensä menneisyyden hyvät hetket huonojen sijaan ja uskoo parempaan tulevaisuuteen ja tekijän lupauksiin muutoksesta. Uhri myös pyrkii selittämään tekijän käyttäytymistä ja ajattelee, että väkivalta on oikeutettua. Naisilla on taipumusta selitellä ja ymmärtää väkivaltaan johtaneita syitä, joita voivat olla esimerkiksi miehen lapsuuskokemukset, stressi tai edellisen puolison uskomus. Syyllisyyden tunne perhe-elämän epäonnistumisesta ja siitä, että on huono puoliso tai vanhempi estää väkivallan kokijaa lähtemästä. Lisäksi uhri saattaa olla taloudellisesti riippuvainen puolisostaan, eikä sen vuoksi kykene lähtemään. (Ensi- ja turvakotien liitto ry 2006, 19–20.) Omasta kokemuksestani työssä tiedän, että myös siinä vaiheessa, kun uhri on jo uskaltanut hakemaan apua, irtautuminen suhteesta vielä siinäkin vaiheessa on vaikeaa.

Syyllisyydentunteen vuoksi uhri saattaa myös vähätellä kokemaansa väkivaltaa ja pitää sitä oikeutettuna. Uhri saattaa tuntea syyllisyyttä ulkopuolelta asetettujen normien valossa. Esimerkiksi ydinperheeseen, avioliittoon ja äitiyteen liittyy odotuksia, joiden murentuessa väkivallan uhri kokee ne henkilökohtaisena epäonnistumisena. (mt. 20.)

Tyypillistä on, että perheväkivallan uhri pyrkii pysymään suhteessa ja etsii siihen perusteluita. Uhri luo itselleen keinoja selviytyäkseen suhteessa ja pystyäkseen elämään mahdollisimman tasapainoista arkea. Uhri pyrkii tekemään väkivallan näkymättömäksi salaamalla sen olemassaolon esimerkiksi valehtelemalla näkyvistä vammoista. Uhri saattaa tulkita puolison käytöstä ja ennakoida vaaratilanteita, kontrolloida omaa ja lasten käytöstä, miellyttää puolisoaan ja jäädyttää omat tunteensa. Näitä keinoja käyttämällä suhde saattaa jatkua pitkään ja estää avun hakemisen. (mt. 24–25.)

Suomen laki ei velvoita kuntia järjestämään turvakotipalveluja, vaikka sosiaalihoitolain (710/1082) mukaisesti kunnilla on sosiaalipalvelujen järjestämismääräyksen mukainen vastuu asukkailleen (Laine 2010, 15).

2.3 Väkivaltatyö turvakodissa

Laineen (2010, 15) turvakotipalveluista tehdyn selvityksen mukaan turvakodit on tarkoitettu kaikille lähisuhde- ja perheväkivallan uhreille, naisille, miehille ja lapsille. Turvakodit ovat avoinna ympäri vuorokauden eli asiakkaat voivat tulla ja ottaa yhteyttä turvakotiin mihin aikaan tahansa. Ne tarjoavat myös avopalveluja, joita ovat jälkihoito väkivallan uhreille ja lapsille sekä tapaamiset miestyöntekijän kanssa väkivallan tekijöille. Turvakodin työntekijät ovat väkivaltatyön erityisosaajia, mikä tarkoittaa sitä, että työntekijältä vaaditaan väkivaltailmiön tuntemista sekä kykyä työskennellä asiakkaan kanssa trauman näkökulmasta. Tavoitteena on uhrin turvallisuuden takaaminen, väkivaltakierteen katkaisu sekä väkivallasta aiheutuneen kriisin ja muiden ongelmien hoitaminen. (mt. 15.)

Kriisistä selviytymiseen -projektin yhteydessä Marja Koskelainen (teoksessa Ojuri 2001, 53) hahmotteli väkivallasta selviytymisen prosessin ja jakoi sen vaiheisiin. Jokaisen väkivallan uhrin selviytymisprosessi on yksilöllinen, eivätkä vaiheet välttämättä etene kronologisesti vaan pikemminkin lomittain. Prosessissa saatetaan myös palata jo elettyihin vaiheisiin tai pysähtyä tiettyyn kohtaan ja edetä vasta pitkienkin aikojen jälkeen. Prosessin vaiheita ovat:

- valmisteleva vaihe
- havahtuminen
- etäännyminen
- häilyminen
- tunnustaminen
- surutyö
- työskentely
- uuden rakentaminen

Valmistelevassa vaiheessa uhri on saattanut jo huomata merkkejä väkivallasta, mustasukkaisuutta tai runsasta alkoholinkäyttöä. Vaikka tilanne epäilyttää uhria, hän yrittää sinnitellä ja uskoo parempaan huomiseen. Muutoksen kypsyttely voi viedä pitkän aikaa. *Havahtuminen* tapahtuu jonkin asian, tapahtuman, oivalluksen tai muutoksen – jonkinlaisen kriisin – kautta, jolloin uhri ymmärtää, että tilanne ei voi enää jatkua tällä tavoin. Usko väkivallantekijän muuttumiseen alkaa hälvetä tai esimerkiksi väkivallan jäljet alkavat näkyä lapsissa. Väkivallan kierteestä ulospääsy vaatii *etäännyttämistä*, kuten kotoa pois lähtemistä, eroa, turvakotiin tuloa tai tunnetasolla itsensä etäännyttämistä. Uhri niin sanotusti ottaa elämästään ohjat omiin käsiinsä, eikä esimerkiksi toimi niin kuin puoliso käskee. (mt. 53–55.)

Häilymivaiheessa, kuten muutosprosessissa ylipäättään, on tyypillistä ristiriitaiset tunteet ja ajatukset väkivaltaisesta kumppanista ja tulevaisuudesta. Välillä palataan yhteen ja sitten taas erotaan, niin tunne- kuin konkretiatasollakin. Uhri ajattelee myös lapsia ja mikä heidän kannaltaan olisi paras ratkaisu. *Tunnustaminen* on tärkeää, sillä silloin ihminen ymmärtää mikä hänen elämäntilanteensa todella on ja myöntää tosiasiat. Hän tarkastelee elämäänsä rehellisesti ja lakkaa salailemasta ja muuntelemasta

totuutta. Suhteen päättymisestä seuraa aina surua ja luopumista ja näin ollen vaatii myös *surutyötä*, koska kuitenkin jokaiseen suhteeseen liittyy toisesta välittämistä ja positiivisia asioita. (mt. 55–56.)

Omien väkivaltakokemusten käsittelyä turvakodissa työntekijän kanssa kutsutaan *työskentelyksi*. Työskentelyä voidaan tarpeen mukaan jatkaa myös turvakotijakson jälkeen. Työskentely rankkojen kokemusten käsittelyssä etenee sitä mukaa, kun asiakas on siihen valmis. (mt. 57.) Kokemukseni mukaan työskentely toteutetaan useimmiten keskustelemalla. Haavoittavia kokemuksia saattaa kuitenkin olla vaikea käsitellä puhumalla, jolloin työskentelyssä voidaan käyttää myös taiteellisia ilmaisun keinoja, kuten maalaamista tai kirjoittamista (mt. 57). Näin kokemukset tulevat näkyviksi ja taakkaa saadaan purettua. Koskelainen (mt. 57) kertoo, että ”vähitellen menneisyys liittyy nykyhetkeen ja tulevaan, ja sirpaleista muodostuu yhtenäinen tarina.”

Uuden rakentaminen on vaihe, jossa asiakas pohtii omia ja lastensa tarpeita, odotuksia parisuhteelta ja ihmissuhteilta yleensä sekä toiveita oman elämän suhteen. Uuden rakentaminen tarkoittaa eheytymistä, jolloin asiakas tunnistaa niin omat heikkoutensa kuin vahvuutensakin. Ihminen muuttuu ulkoa ohjautuvasta objektista itsenäiseksi subjektiksi. (mt. 57–59.)

Väkivaltatyöntekijän on työssään ymmärrettävä, että väkivalta on kokijalleen aina traumaattinen tapahtuma. Väkivalta voi aiheuttaa uhrilleen monenlaisia jälkiä selkeistä fyysisistä vammoista sosiaaliseen syrjäytymiseen. Väkivallan seurauksena uhri voi kärsiä masennuksesta tai ahdistuneisuudesta kuin myös psykosomaattisista vaivoista, kuten väsymyksestä, uniongelmista, päänsärystä ja muistiongelmista. Usein myös uhrin itsearvostus ja toimintakyky romahtavat ja hän kokee pelkoa, syyllisyyttä ja häpeää. Näiden oireiden perusteella ei siis voida päätellä, että kohdehenkilöllä olisi esimerkiksi jokin psyykinen häiriö, vaan ”ne ovat luonnollisia reaktioita traumaattiseen tapahtumaan”. (Ensi- ja turvakotien liitto ry 2006, 18–19.)

Kriisivaiheen työssä on keskeistä turvallisuuden tunteen tarjoaminen, väkivaltakokemusten purkaminen, tiedon antaminen väkivallasta ja sen seurauksista, käytännön asioiden järjestely, naiseuden ja äitiyden tukeminen sekä yhteistyö viranomaisten

kanssa. Turvakotiin tullessaan asiakas(perhe) on peloissaan ja väsynyt. Turvakodissa asiakas käsittelee yhdessä työntekijän kanssa väkivaltakokemuksiaan ja niiden seurauksia omaan elämäänsä. Turvakotijakson aikana asiakasta autetaan myös erilaisten akuuttien käytännön ja arjen asioiden hoitamisessa, kuten lasten päivähoito- ja koulujärjestelyissä, asunnon hankkimisessa sekä mahdollisesti lähestymiskiellon hakemisessa ja rikosilmoituksen tekemisessä pahoinpitelystä. Asiakasperheitä tuetaan ”tavallisen arjen” elämiseen. (Ensi- ja turvakotien liitto 2006, 27–28.)

Ensi- ja turvakotien liiton (2006, 32) julkaisussa esitellään Riitta Pohjoisvirran (teoksessa Ojuri 2001) kuvaus turvakotiasiakkaan mahdollisesta elämäntilanteesta:

Elämä velloo sekä yhteen palaamisen että eroon lähdön jälkeen. Uusi kriisi voi tarkoittaa toistuvaa väkivallan uhkaa tai väkivaltaa, uusia turvakotikäyntejä, väkivallan vähättelyä tai salaamista. Erotilanteeseen liittyy monia käytännön kysymyksiä muuton järjestämisestä ja turvaamisesta sekä tavaroiden ja omaisuuden jakamisesta. Usein molempien puolisoiden asumisen taso heikkenee. Toimeentulon ongelmat ovat kriisivaiheessa suurimmillaan, kun menoja on tavallista enemmän ja mahdolliset tuet eivät ole vielä ajan tasalla. Rikosprosessit kulkevat kuukausien, jopa vuoden viiveellä tapahtumista. Eroprosessiin liittyy päivämääriä, jotka kiristävät tilannetta: avioeron harkinta-ajan hakemus menee tiedoksi puolisolalle, harkinta-ajan päättymisajan päivämäärä lähestyy ja lopullinen avioerohakemus menee tiedoksi. Huoltajuudesta ja lasten tapaamisesta ei päästä sopimukseen, ja aikaa vievät selvittelyt viranomaisten kanssa alkavat.

Kuvauksen perusteella on ymmärrettävää, miksi selviytymisvaiheen tuki on tarpeellista. Kriisivaiheen työ ja selviytymistä tukeva työ eroavat siten, että jälkimmäisessä asiakas on sitoutunut pitkäaikaiseen työskentelyyn saavuttaakseen elämän, johon ei kuulu väkivalta (Ensi- ja turvakotien liitto ry 2006, 32). Turvakodista lähdettyään väkivallan uhri tuntee usein vielä pelkoa ja epävarmuutta. Jos asiakas päättää jatkaa entisessä parisuhteessa, hän voi tässäkin tapauksessa tarvita tukea ja keinoja selviytyäkseen suhteessa. Tyypillistä on, että asiakkaan itsetunto voi olla vielä hyvin heikko, oman henkisen tasapainon löytäminen voi olla vaiheessa ja usko tulevaisuuteen hatarata. Parisuhteen päättyminen saattaa tuntua suurelta menetykseltä, jolloin asiakas tarvitsee tukea erokriisiin. (mt. 32–33)

Asiakasta autetaan ja neuvotaan oikeudellisissa asioissa, kuten avioeroon, lapsen huoltoon ja tapaamiseen tai oikeusprosesseihin liittyvissä asioissa, jotka ovat tässä vaiheessa ajankohtaisia. Lapset saattavat oireilla ja koetella kotona olevaa vanhempaa, minkä vuoksi asiakas tarvitsee tukea vanhemmuuteen. Asiakkaan päätyessä eroon entisestä puolisoista, voi väkivallan uhka jatkua edelleen. (mt. 33–34.) Lasten vuoksi asiakas joutuu ylläpitämään yhteyttä entiseen puolisoon, jolloin täydellinen irtautuminen ei ole mahdollista. Lasten asiat, kuten huolto- ja tapaamisasiat, saattavat aiheuttaa ongelmia ja ristiriitoja, ja väkivallan uhka saattaa olla yhä läsnä (mt. 33–34).

Selviytyminen väkivallasta on hidas prosessi. Väkivallasta vapautuessaan asiakkaalla on mahdollisuus löytää itsensä ja tarkastella omia tarpeitaan. Uhrin omat tarpeet ja toiveet ovat väkivaltaisessa suhteessa kadonneet, koska suhteessa on noudatettu ainoastaan väkivaltaisen osapuolen tarpeita, joilla väkivaltaista käytöstä on pyritty estämään. Tämä muutos voi olla uhrille dramaattinen, kun hän alkaa saavuttaa kontrollin omaan elämäänsä. (Lehtonen & Perttu 1999, 69–70.)

Turvakodeissa työskennellään väkivaltaa kokeneiden asiakkaiden kanssa monin eri keinoin ja menetelmin. Samoja menetelmiä voidaan käyttää niin kriisi- kuin selviytymisvaiheen työskentelyssäkin. Väkivalta on uhrilleen ”vahvasti emotionaalinen kokemus” ja erilaisten tunteiden käsittely on työskentelyssä tärkeää. Kaikki asiakkaat ovat erilaisia ja jokaisella on oma tapansa käsitellä kokemaansa. Joillekin on helpompaa käyttää sanattomia, toiminnallisia menetelmiä. Näitä ovat erilaiset kortit, esim. Saga, Cope, Persona, tai tavalliset postikortit. Korteilla voidaan esimerkiksi kuvata eri elämäntilanteita ja rakentaa oman elämän tarinaa. Hyviä menetelmiä ovat myös piirtäminen ja maalaaminen sekä verkostokartan, sukupuun tai elämäнкаaren laatiminen. Turvallisuus on keskeinen teema läpi työskentelyn ja henkilökohtaisen turvasuunnitelman tekemisellä vahvistetaan turvallisuuden tunnetta. Turvasuunnitelmaan kirjataan esimerkiksi mihin voi tarvittaessa mennä, miten pääsee lähtemään ja keneen voi ottaa yhteyttä. (Ensi- ja turvakotien liitto ry 2006, 34–36.)

Vertaisryhmät ovat yksi tärkeä väkivaltatyön muoto. Vertaistuki on arvokasta ja sen myötä asiakas pystyy normalisoimaan tilannettaan huomattessaan, että samassa ti-

lanteessa on muitakin. Ryhmissä voidaan käyttää erilaisia sanallisia ja sanattomia menetelmiä, ja käsiteltäviä aiheita voivat olla esimerkiksi väkivaltailmiön tunnistaminen, väkivaltakokemusten läpityöskentely, erilaisten tunteiden käsittely, omien tarpeiden tunnistaminen ja kuunteleminen, rajojen asettaminen itselle ja muille, lasten tilanteeseen havahtuminen ja sen ymmärtäminen, itseluottamuksen opettelu tai avioero. (Ensi- ja turvakotien liitto ry 2006, 37). Husso (2003, 311) tuo esiin Hermanin (1992, 215) väitteen, jonka mukaan kokemusten jakaminen ryhmässä lievittää kaikkein tehokkaimmin yksinäisyyttä, ahdistusta, häpeää ja leimautumisen tunnetta.

Paavilainen ja Pösö (2003, 84–85) esittelevät teoksessaan tuloksia eri tutkimuksista koskien asiakkaiden toiveita siitä, mitä he toivovat työntekijöiltä, kun puhutaan perheväkivallasta. He toivovat, että työntekijä on helposti lähestyttävä, tarttuu suoraan ongelmallisiin asioihin sekä suhtautuu asiakkaaseen asiallisesti ja yksilöllisesti. Yksilöllistä suhtautumista ei tue esimerkiksi kaavamainen työskentelytapa eli esimerkiksi rutiininomainen neuvojen antaminen.

2.4 Kriisistä selviytymiseen -projekti

Kuten jo aiemmin totesin, turvakodin selviytymisvaiheen työ on saanut alkunsa Ensi- ja turvakotien liiton koordinoimasta Kriisistä selviytymiseen -projektista. Selviytymisvaiheen hoito-ohjelma turvakodeissa oli Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama projekti, joka toteutettiin vuosina 1998–2001 kestäen neljä vuotta. Projektin tarkoituksena oli kehittää turvakotien kriisivaiheen hoidon jälkeen tehtävää työtä. Projektiin osallistui asiakkaita, jotka itse halusivat työskentelyä jatkaen varmistaa oman selviytymistään perheväkivallasta ja tarvitsivat tähän prosessiin ulkopuolista tukea. Projektiin osallistui Keski-Suomen ensi- ja turvakodin lisäksi viisi Ensi- ja turvakotien liiton turvakotia: Lahden, Oulun, Porin, Pääkaupungin ja Vantaan turvakodit. (Ojuri 2001, 13.)

Projektin tavoitteena oli turvakotiasiakkaan selviytymisen tukeminen sekä työmuotojen ja -menetelmien kehittäminen turvakodin jälkihuoltotyöhön. Projektin myötä havaittiin, että perheiden tilanteet saattavat helposti ajautua uudelleen kriisiin tur-

vakotijakson päätyttyä, mihin on voinut osaltaan vaikuttaa kriisityön lyhytaikaisuus ts. turvakotijakson kesto. (mt. 189.) Itse koen, että yhtenä selviytymisvaiheen työn tavoitteena olisi nimenomaan tämän kierteen katkaiseminen. Uskon, että pitkäjänteisellä kotiin tehtävällä työllä voidaan vähentää samojen asiakasperheiden toistuvat turvakotijaksot.

Onnistuneen jälkihuollon kannalta on tärkeää, että myös kriisivaiheen työskentely on onnistunut, mikä on jatkotyöskentelylle edellytys. Hyvin toteutettu kriisivaiheen työ motivoi asiakasta myös jatkotyöhön. Projektin aikana oli havaittu myös, että erilaiset ristiriidat ja hankalat tilanteet, kuten kotiin palaaminen ja jälleen turvakotiin, ovat osa selviytymisprosessia, eikä kyse ole lainkaan toivottomista tapauksista, sillä jo rohkeus tulla turvakotiin on jo yksi edistysaskel selviytymiseen. Selviytyäkseen nainen tarvitsee tilaa omalle prosessilleen ja aikaa käsitellä väkivaltakokemuksiaan. Hänen tulee ymmärtää väkivallan seuraukset omassa elämässään sekä löytää omat tunteensa, tarpeensa ja rajansa. (mt. 189–190.)

Projektin myötä oli tullut ilmi muutamia seikkoja, jotka kertoivat selviytymisestä. Näitä olivat halu muutokseen, yhteistyökykyisyys, pitkäjänteiseen työskentelyyn sitoutuminen, omasta itsestä välittäminen, itsetunnon löytäminen sekä itsensä löytäminen naisena ja äitinä. (mt. 190.)

Projektin myötä havahduttiin siihen, että väkivaltaspesifejä jatkohoitopaikkoja ei ollut olemassa. Turvakotijakson jälkeen avun hakeminen muualta saattoi olla asiakaille vaikeaa. Selviytymisvaiheen työtä siis tarvittiin ja jälkihuoltoon oli panostettava. Kriisistä selviytymiseen -projektin todettiin osoittaneen, että pitkäjänteisestä väkivallasta selviytymisen työskentelystä syntyy tuloksia ja työmuoto on välttämätön lisä väkivallasta selviytymiseen. (mt. 191.)

2.5 Aiemmat tutkimukset

Perheväkivallasta on olemassa runsaasti tutkimustietoa ja kirjallisuutta, ja suosittuja tutkimuskohteita ovat menneinä vuosina olleet mm. perheväkivallan vaikutukset

lapsiin ja siltä pohjalta myös aikuisuuteen. Sen sijaan turvakotityötä sekä väkivaltaista selviytymistä on tutkittu Suomessa melko vähän.

Auli Ojuri (2004, 3) on tutkinut naisten parisuhdeväkivaltakokemuksia, heidän väkivallasta selviytymisen prosessiaan ja selviytymättömyyden kokemuksiaan sekä ammatillisen tuen tarvetta ja avun kohtaamista. Aineisto on kerätty haastattelemalla Ensi- ja turvakotien liiton turvakotien asiakkaita. Tutkimuksen mukaan naiset saattavat pitkään yrittää sinnitellä parisuhteessa ja pitää perheen koossa hakematta apua. Naiset tarvitsevat useita vakuuttavia tekijöitä, kuten esimerkiksi väkivallan raaistuminen ja/tai lasten tilanteeseen herääminen, ymmärtääkseen muutoksen välttämättömyyden tarpeen. Väkivallasta selviytymiseen tarvittava aika vaihtelee yksilöllisesti. (mt. 3.)

Tutkimusaineistossani tulee usein esiin väkivaltakokemuksista puhumisen tärkeys. Marita Husso (2003, 310) on selvittänyt tutkimuksessaan mm. juuri sitä, miksi kokemuksista puhuminen on uhrille selviytymisen kannalta tärkeää. Tutkimuksen kohteet, perheväkivallan uhrin ovat kertoneet, että puhumalla he ovat saaneet yhteyden toisiin ihmisiin ja kokeneet tulleen tunnistetuiksi väkivallan uhreina (mt. 310).

Leo Nyqvist (2001, 9, 57) on tutkinut väkivaltaa parisuhteessa, sen dynamiikkaa, väliintuloa ja tapahtunutta muutosta turvakotityön kehittämiskontekstissa niin ikään haastattelemalla turvakotien asiakkaita. Tutkimustuloksista tuli ilmi muun muassa se, että väkivalta vaikuttaa niin psyykkisellä kuin sosiaalisella tasolla naisen jokapäiväiseen elämään (mt. 228). Nyqvist (mt. 240) toteaa tutkimuksessaan, että vain kolme prosenttia väkivaltaa kokeneista naisista käyttää turvakoteja Suomessa.

3 KESKI-SUOMEN ENSI- JA TURVAKOTI

3.1 Yleistä

Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry on yksi Ensi- ja turvakotien liiton 28 yhdistyksestä, joka tarjoaa useita erilaisia lastensuojelun palveluita. Yhdistyksen tarkoitus on vuoden 2011 toimintakertomuksessa määritelty seuraavanlaisesti:

Yhdistyksen tarkoituksena on turvata lapsen oikeus suotuisiin kasvuolosuhteisiin, tukea vanhemmuutta ja perheenjäsenten keskinäistä vuorovaikutusta, ennaltaehkäistä perheväkivaltaa sekä auttaa ja hoitaa väkivallasta kärsiviä ja kriisitilanteissa olevia perheitä ja perheenjäseniä.

Lähtökohtana ensi- ja turvakotityölle on lapsen oikeus turvalliseen kasvuun, kehitykseen ja vuorovaikutukseen. Lapsen näkökulma, lastensuojelu, perhekeskeisyys sekä vanhemmuustyö ovat Keski-Suomen ensi- ja turvakodin toiminnan keskeisiä periaatteita. (Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry 2012, 1.)

Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry käsittää useita **eri työmuotoja**. Yhdistyksessä toimii kaksi ympärivuorokautista erillistä yksikköä, ensikoti ja turvakoti. Ensi- ja turvakotityön lisäksi molemmissa yksiköissä toteutetaan myös vanhemmuuden tuki- ja arviointijaksoja. Muita työmuotoja vuonna 2011 olivat Alvari-perhetyö, Malva-maahanmuuttajaperhetyö, ammatillinen tukihenkilötoiminta, tapaamispaikka, Baby Blues -työ, Kriisistä selviytymisen tuki sekä Avopalveluyksikkö Aino. (mt. 1.)

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa on monipuolista. Keski-Suomen ensi- ja turvakodin tuottamat lastensuojelupalvelut täydentävät kunnallisia palveluita ja niitä kehitetään yhdessä kuntien kanssa. Yhdistyksellä on ostopalvelusopimukset Jyväskylän kaupungin kanssa perhetyön osalta ja turvakotipäivystyksestä on sopimus 14 kunnan kanssa. Raha-automaattiyhdistys rahoittaa useita työmuotoja. Keski-Suomen ensi- ja turvakodissa järjestetään myös erilaisia ryhmätoimintoja. Eri yksiköt ovat toimineet myös sosiaali- ja terveydenhuollon opiskelijoiden harjoittelupaikkoina. (mt. 2.)

Keski-Suomen ensi- ja turvakodin toiminnan rahoitus muodostuu pääosin asiakasmaksuista sekä RAY:n avustuksista. Näiden lisäksi yhdistys on saanut myös raha- sekä tavaralahjoituksia. Yksityisillä henkilöillä ja yhteisöillä on mahdollisuus liittyä yhdistyksen jäseneksi. (mt. 4, 6.)

Asiakkaita Keski-Suomen ensi- ja turvakodissa vuonna 2011 on ollut yhteensä 327 lasta perheineen, joista noin puolet laitoksissa. Asiakkuudet kestävät pääosin muutamasta päivästä useaan kuukauteen, ja avohuollon palveluiden piirissä olevien kanssa työskennellään jopa pari vuotta. (mt. 2.)

Työskentelyssä pyritään tukemaan vaikeissa ja turvattomissa oloissa eläviä lapsia ja asiakasperheitä eri yksiköissä tehtävällä yksilöllisellä asiakastyöllä. Lisäksi ensikodin ja turvakodin eriyttäminen helmikuussa 2011 on lisännyt yhteisöllisyyttä ja vertaistuen merkitystä sekä väkivaltatyön että vaativan vauvaperhetyön osalta. (mt. 4.)

Yhdistyksen toiminnassa lapsi on avainasemassa. Lapsen etu on tärkeintä ja jokaista lasta huomioidaan yksilöllisesti. Merkittävä osa työskentelyssä, yksilötyöskentelyn rinnalla, on arjessa mukana eläminen, kuten ulkoilu, leikki, lukeminen ja rajojen asettaminen. Väkivaltatyössä ja arviointityöskentelyssä olennaista on lapsen kokemusten kuuleminen sekä väkivaltatilanteen käsittely ikätason mukaisesti ja turvallisuuden lisääminen. Työskentelyssä tärkeä osa on myös tehdä lapset ja heidän tarpeensa näkyviksi vanhemmille. Myös vauvat reagoivat perheen ilmapiiriin, mikä on tärkeää saada vanhemmille näkyväksi. (mt. 8.)

3.2 Turvakoti

Turvakoti on tarkoitettu turvapaikaksi sellaisille perheille, jotka ovat kokeneet läheisyytensä väkivaltaa, eikä kotiin jääminen väkivallan tai sen uhan takia ole turvallista. Turvakodissa asiakasta tuetaan vaikean elämäntilanteen ratkaisemisessa, käsitellään väkivaltakokemuksia ja annetaan asiakkaalle tietoa väkivallasta ilmiönä ja traumaattisena kokemuksena. Turvakotityöskentelyssä kiinnitetään erityistä huomio-

ta lapsiin, jotka voivat olla joko väkivallan kokijoita tai todistajia. Myös väkivallan tekijöille tarjotaan apua ja mahdollisuutta yksilökeskusteluihin. (mt. 9.)

Turvakodissa on asiakaspaikkoja neljälle perheelle sekä yksi paikka päivystystä varten. Turvakotijaksojen pituudet vaihtelevat vuorokaudesta kolmeen kuukauteen ja keskimäärin jakso kestää kuukauden. Vuonna 2011 suurin osa asiakkaista tuli turvakotiin sosiaalipäivystyksen kautta. (mt. 9.)

Selviytymisvaiheen työstä, tutkimukseni kohteesta, kerrotaan vuoden 2011 toimintakertomuksessa seuraavaa: Turvakotijakson päätyttyä, kriisivaiheen jälkeen kaikille perheväkivallan osapuolille tarjotaan edelleen tukea. Selviytymisvaiheen työ on pitkäkestoista, järjestelmällistä ja monimuotoista tukea, jonka tavoitteena on perheväkivallan katkaisu ja hoito. Työskentely tapahtuu lähinnä asiakkaan kotona ja on aluksi tiiviimpää, mutta tarpeen vähentyessä käyntejä harvennetaan. (mt. 9.)

Keskeistä selviytymisvaiheen työssä on apu erilaisten käytännön asioiden hoitamisessa, kuten avioeron hakemisessa, asumis- ja toimeentulotukiasioissa, työpaikan- ja lasten hoitopaikan hakemisessa, lapsen/lasten huoltajuuteen ja tapaamisiin sekä vanhemmuuteen liittyvissä asioissa. Lisäksi asiakasta autetaan löytämään hänen omia voimavarojaan keskustelemalla väkivallan kokemuksista, vanhemmuudesta ja erilaisista tunnetiloista, joita tilanteeseen liittyy. Väkivaltaa kokeneille naisille on järjestetty yhteistyössä Kriisikeskus Mobilen kanssa myös vertaistukiryhmiä, joissa asiakkaat pystyvät paremmin tunnistamaan ja tuomaan esiin omia tunnetilojaan. (mt. 9–10.)

4 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Toimeksiantajan toiveen ja oman näkemykseni mukaisesti muotoilin tutkimuskysymykset ja niiden alakysymykset tutkimukselleni seuraavanlaisiksi:

1. Mitä on selviytymisvaiheen työ Keski-Suomen ensi- ja turvakodissa?

1.1. Miten selviytymisvaiheen työ eroaa kriisivaiheen työstä Keski-Suomen ensi- ja turvakodissa?

1.2. Mitä selviytymisvaiheen työ merkitsee Keski-Suomen ensi- ja turvakodin asiakkaalle?

Pääkysymyksellä halusin selvittää kokonaisvaltaisesti mistä kyseessä oleva työmuoto koostuu eli mitä se sisältää, kenelle se on tarkoitettu, miksi sitä tehdään, miten se on järjestetty, mitä sillä tavoitellaan ja mitkä ovat sen kehittämiskohteet. Oman näkemykseni mukaan kriisi- ja selviytymisvaiheen työt ovat keskenään erilaisia ja oma kokemukseni keskittyy lähinnä laitoksessa tehtävään työhön, joten halusin selvittää myös sen, mikä erottaa selviytymisvaiheen työn kriisiluotoisesta työstä ja mitä on otettava huomioon asiakkaan kanssa työskentelyssä. Tästä muodostui ensimmäinen alakysymys.

Tutkimuskysymyksissä painottuu suureksi osaksi **työntekijän näkökulma**, sillä ainoastaan työtä tekevät pystyvät sen sisällöistä kertomaan. Sekä toimeksiantajan toiveen että oman näkemykseni mukaan ko. työmuodon kokonaisvaltaisessa kartoittamisessa on tärkeää huomioida myös **asiakkaan näkökulma**. Toinen alakysymys keskittyy siis siihen, miten asiakkaat ovat kokeneet työmuodon, mitä se on sisältänyt, onko se ollut hyödyllistä ja näkevätkö he siinä jotain kehitettävää.

Turvakodilta tarjotaan myös väkivallan tekijöille, useimmiten miehille, keskusteluapua, jota selviytymisvaiheen työn tavoin toteutetaan avotyönä. Organisaatiossa nämä työmuodot on niputettu yhteen, koska Raha-automaattiyhdistyksen rahoitus koskee kaikkia turvakodin avotyömuotoja. Miestyö on kuitenkin problematiikaltaan, lähtökohdiltaan ja työskentelymenetelmiltään erilaista verrattuna väkivallan kokijoiden ja todistajien kanssa työskentelyyn, joten olen yhteisymmärryksessä toimeksiantajan kanssa rajannut tämän työmuodon opinnäytetyöni ulkopuolelle.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää mitä on selviytymisvaiheen työ Keski-Suomen ensi- ja turvakodissa, miten se eroaa kriisivaiheen työstä ja mitä se merkitsee asiakkaalle. Tutkimus on luonteeltaan laadullinen, aineistonkeruumenetelmänä käytän teemahaastatteluja ja analyysimenetelmänä haastatteluvastausten teemoittelua.

Tutkimuksen työstämisen aloitin teoriaosuuden kartoittamisella ja tutkimuskysymysten asettamisella keväällä 2012. Opinnäytetyösuunnitelma hyväksyttiin 30.5.2012, jonka jälkeen pystyin aloittamaan tutkimuksen konkreettisen työstämisen. Keski-Suomen ensi- ja turvakoti myönsi opinnäytetyölleni tutkimusluvan 8.6.2012. Haastattelut toteutin kesän 2012 aikana turvakodilla tai haastateltavien kotona, ja lopulta kokosin tulokset koosteeksi syys–lokakuussa 2012.

5.1 Kohdejoukko ja aineiston keruu

Tutkimukseni kohdejoukkona olivat turvakodin jälkihuoltotyöntekijä, turvakodin muut työntekijät sekä jälkihuollon piirissä olevat tai olleet asiakkaat. Toimeksiantajan alkuperäisen idean mukaisesti tutkimuksessa oli tarkoitus siirtää turvakodin nimetyn jälkihuoltotyöntekijän pitkä työkokemus selviytymisvaiheen työstä paperille. Tästä syystä oikeastaan ainoa mahdollinen toteutustapa tutkimukselle oli haastattelu. Jottei tuloksista olisi tullut liian yksipuolisia, oli tarpeellista haastatella myös muita turvakodin työntekijöitä eri näkökulmien saamiseksi. Jotta saataisiin tarkkaa tietoa työmuodon hyödyistä, oli aiheellista haastatella myös selviytymisvaiheen työskentelyssä olleita asiakkaita.

Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmäksi valitsin teemahaastattelun. Haastattelu on tutkimusmenetelmänä joustava, jättää enemmän mahdollisuuksia tulkita vastauksia ja antaa mahdollisuuden kysyä lisäkysymyksiä, jolloin saadaan syvällisempää tietoa kuin esimerkiksi kyselyllä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 205). Kyseessä on aihealue, jota on kartoitettu hyvin vähän, joten haastattelu sopii tapaukseen erinomaisesti (mt. 205). Teemahaastattelu tarkoittaa haastattelua, jossa käsiteltävät

teemat on suunniteltu valmiiksi, mutta tarkkoja kysymyksiä ei ole ja järjestys saattaa vaihdella haastatteluiden välillä. (mt. 208.) Tässä tutkimuksessa menetelmä muistuttaa puolistrukturoitua haastattelua, sillä omaa työskentelyä helpottaakseni muodostin teemoista kysymykset, jotka esitin haastateltaville ja muoto saattoi hieman vaihdella (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a).

Haastateltavat valikoituivat sen mukaan, kenellä on aiheesta eniten kokemusta ja tietämystä, niin työntekijöiden kuin asiakkaiden osalta, sekä tietysti oman halukkuutensa mukaan. Yhdessä varsinaisen jälkihuoltotyöntekijän kanssa valitsimme mahdolliset haastateltavat jälkihuollon asiakkaista ja työntekijä tiedusteli heidän halukkuuttaan osallistua tutkimukseen. Työntekijän kautta välitin asiakkaille viestiä tutkimukseeni aiheesta ja korostin anonyymiyden säilymistä sekä vapaaehtoisuutta tutkimukseen osallistumisesta. Pyysin ilmoittamaan myös, että tutkimuksen luotettavuuden lisäämiseksi haastattelut nauhoitetaan. Olin suunnitellut myös kirjeen lähetettäväksi mahdollisille haastateltaville, mutta kaikki asiakkaat, joiden halukkuutta osallistumiseen tiedusteltiin, suostuivat tutkimukseen välittömästi, joten tarvetta kirjeelle ei ollut.

Tutkimuksen alkuvaiheessa suunnittelin haastattelevani kolmea tai neljää työntekijää sekä kahta asiakasta, mutta en ollut päättänyt lopullista määrää. Kolmea työntekijää haastateltuani havaitsin, että haastatteluissa esiintyy samoja asioita ja totesin aineiston olevan työntekijöiden osalta riittävä. Lisäksi kolmen työntekijän haastattelut ovat riittäviä ottaen huomioon prosentuaalisen osuuden turvakodin kahdeksasta vakituudesta työntekijästä. Kahta asiakasta haastateltuani huomasin kaipaavani vielä lisää asiakkaan näkökulmaa, joten päätin toteuttaa vielä yhden haastattelun. Loppujen lopuksi haastattelin siis kolmea työntekijää ja kolmea asiakasta haastatteluja kertyessä yhteensä kuusi.

Luotettavuuden lisäämiseksi haastattelut nauhoitettiin sanelukoneelle. Osa haastatteluista toteutettiin turvakodilla ja osa haastateltavien kotona sen mukaan minkä haastateltavat kokivat itse parhaaksi. Haastatteluympäristön pyrin tekemään mahdollisimman häiriöttömäksi esimerkiksi turvakodilla pyytämällä asiakkaita lähestymään ainoastaan hätätapauksissa. Haastattelujen toteuttamisessa oli otettava huo-

mioon omien aikataulujeni ja työvuorojeni lisäksi myös haastateltavien työntekijöiden työvuorot sekä asiakkaiden aikataulut. Tutkimuksen suunnitelman mukainen aikataulu ei täysin toteutunut, koska kesän tein turvakodilla kokoaikaisesti töitä. Tavoitteenani oli, että työ olisi valmistunut syyskuussa.

Selviytymisvaiheen työn tutkimuksen toteutin teemahaastatteluna, jota varten muotoilin teemat työntekijöiden (Liite 1.) ja asiakkaiden (Liite 2.) haastatteluihin tutkimuskysymyksiä mukailleen. Lisäksi omaa työskentelyäni helpottaakseni muotoilin teemoista itselleni apukysymykset. Teemoja ja kysymyksiä muodostaessani pohdin mitä työmuodossa on olennaista selvittää. Haastattelurungoissa näkyy osittain aiempi tietämykseni työmuodosta eli esimerkiksi ryhmätoiminta ja lapsityö ovat saaneet oman teemansa. Toisin sanoen olin kokemukseni perusteella tietoinen mistä asioista tulee kysellä. Tarkoituksena oli, että haastateltavat saavat suunniteltujen teemojen lisäksi mahdollisimman vapaasti kertoa työmuodosta ja niistä asioista, jotka kokevat tärkeiksi ja olennaisiksi.

Itse haastattelutilanteessa kerroin aluksi haastateltaville tutkimukseni tarkoituksesta, mikä on heidän roolinsa tutkimuksessa, kerroin osallistumisen vapaaehtoisuudesta ja vaitiolovelvollisuudesta hyvän tutkimuskäytännön mukaisesti. Annoin myös haastateltaville luvan esittää kysymyksiä. Kysymysten asettelussa pyrin välttämään haastateltavien johdattelua tietynlaisiin vastauksiin. Kiinnitin huomiota myös siihen, että en antanut oman tietämykseni ja kokemusteni tulla esiin tai vaikuttaa haastatteluun, vaan annoin haastateltavan kertoa oman näkemyksensä ja suhtauduin saatuun tietoon kuin se olisi uutta.

Haastattelut olen kirjoittanut puhtaaksi eli litteroinut sanelukoneelta sisällön kannalta ja olen ottanut huomioon haastattelujen käyttötarkoituksen ja tutkimuksen näkökulman. Haastatteluista olen jättänyt kirjaamatta muut kuin puheen, esimerkiksi tauot. Lisäksi jätin pois täytesanat ”niinku”, ”tota” ja ”tuota” (paitsi jos ko. sana ei ollut täytesanan ominaisuudessa vaan kuvaileva), samojen sanojen peräkkäisen toiston sekä haastatteluun kuulumattomat puheenvuorot litteroidun tekstin luettavuuden helpottamiseksi. Naurahdukset kirjasin litteroituihin teksteihin, jotta puheen sävy olisi paremmin ymmärrettävissä analyysivaiheessa. Anonyymiyden säilymiseksi muu-

tin haastatteluissa ilmenneet murre sanat yleiskielelle suoria lainauksia varten ja henkilöiden nimet kirjainkoodeiksi.

Eri haastatteluihin merkitsin lyhenteillä oliko kyseessä työntekijä (T) vai asiakas (A) ja onko haastattelu tehty turvakodilla (T) vai haastateltavan kotona (K) eli T1T, T2T, T3T, A1K, A2T ja A3K. Haastattelupaikan halusin merkitä siitä syystä, että joissain haastatteluissa ilmenee paikan määre ”täällä”. Haastatteluista kertyi nauhoitettua aineistoa yhteensä 3 tuntia ja 45 minuuttia, joista valmistui litteroitua tekstiä kokonaisuudessaan 62 sivua.

Tutkimusaineiston käsittelyä hankaloitti se, että kahden haastattelun toteutuksessa haastattelu keskeytyi yhdestä kolmeen kertaan ennalta arvaamattomista syistä, jolloin meneillään ollut ajatus keskeytyi. Tosin suurimmassa osassa pystyimme jatkamaan samasta ajatuksesta. Toinen haastatteluista toteutettiin turvakodilla ja toinen haastateltavan kotona. Lisäksi haastattelujen litterointia hankaloitti se, että muutamassa haastattelussa sanelukone oli asetettu liian kauas haastateltavasta, jolloin puheen kuuleminen oli vaikeaa. Samoin esimerkiksi tilanteissa, joissa nauhoitteella nauretaan, oli puhetta hankala erottaa. Näistä ongelmista huolimatta koen kuitenkin, että sain haastatteluista irti kaiken oleellisen.

5.2 Aineiston analyysi ja kokoaminen

Luonteva analyysitapa teemahaastattelulle on teemoittelu. Teemoittelulla tarkoitetaan aineistomassan jakamista eri yläkäsitteiden eli teemojen alaisuuteen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b.) Toteutin teemoittelun tutkimuksessa siten, että etsin haastatteluista yhtäläisyyksiä, leikkasin eri haastattelutulosteista samaan aihepiiriin liittyviä osioita ja yhdistelin ne kokonaisuuksiksi teemoittain. Lopulliset teemat muodostuivat haastattelujen pilkkomisen edetessä.

Tutkimuksen teemat osoittautuivat lähes samoiksi kuin haastatteluihin alun perin asettamani teemat, mikä teki niistä tutkimuskysymysten mukaiset. Teemoiksi muodostuivat alkuvaiheet, organisointi, tarkoitus, tavoite, merkitys, elämäntilanteen ku-

vaaminen, sisältö ja avun tarpeet, keskustelunaiheet, ongelmatilanteet, työntekijän vaatimukset, ryhmätoiminta, lapsityö, laitostyön ja selviytymisvaiheen työn erot ja yhtäläisyydet, kehittäminen sekä toteutus, eteneminen ja pituus. Näitä yläkäsitteitä käytän selvityksessä otsikkoina.

Tulosten kokoamista helpottaakseni merkitsin aineistosta korostuskynällä olennaiset tiedot, joista tein yhteenvetoja tulososioon. Tällä tavoin pystyin jättämään tutkimuksen tavoitteen kannalta tarpeettoman aineiston ulkopuolelle. Oman näkemykseni mukaan tutkimuksen kannalta olennaista ja uutta tietoa oli haastatteluissa runsaasti ja vähäinen osa oli epäolennaista, mistä johtuen selvityksestä tuli melko laaja. Useissa haastatteluissa samoja asioita saatettiin ilmaista eri tavoilla, joten joissain virkkeissä saattaa olla useamman haastateltavan yhdistetty näkemys.

Vaikka haastattelulle asetetut teemat ja kysymykset osoittautuivat lähes samoiksi lopullisten teemojen kanssa, saattoi joku esitetty kysymys vastata osittain johonkin toiseen teemaan, mistä johtuen joidenkin vastausten asettaminen yhden teeman alle oli haasteellista. Tutkimusaineiston analyysissä haasteellista oli myös se, miten työntekijöiden ja asiakkaiden vastaukset saadaan eri näkökulmista ja teemoista johtuen yhdistettyä kokonaisuudeksi. Analysoinnin ja tulosten kokoamisen jälkeen hävitän tutkimusaineiston asianmukaisesti.

5.3 Luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksessa olen pyrkinyt noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Tällä tarkoitetaan mm. rehellisyyttä ja huolellisuutta tutkimustyössä sekä tulosten esittämisessä ja arvioinnissa, yksityiskohtaista suunnittelua, toteutusta ja raportointia sekä muiden tutkijoiden kunnioittamista (Hirsjärvi ym. 2009, 23–24). Tutkimuksen vaiheet olen pyrkinyt esittämään ja raportoimaan mahdollisimman yksityiskohtaisesti. Olen kunnioittanut haastateltavia takaamalla anonyymiyden säilymisen ja korostamalla tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuutta. Avun hakeminen turvakodista saattaa olla arka asia monelle, joten erityisesti asiakkaiden tapauksessa anonyymiyden säilyminen on hyvin tärkeää. Haastattelutilanteissa olen pyrkinyt siihen, että haastateltavat

pystyisivät rentoutumaan. En ole myöskään millään tavalla yrittänyt suostutella haastateltavia osallistumaan. Haastateltaville olen kertonut mistä tutkimuksessa on kyse, mutta perehdyttämisen olisin voinut toteuttaa vielä aavistuksen perusteellisemmin.

Myös tutkimuksen aihe voi olla eettinen valinta (mt. 23–24). Tutkimuksen aihe itsessään ei ole arkaluontoinen, mutta asiakkaalle aiheeseen liittyvät muistot sen sijaan saattavat olla. Asiakkaat ovat haastattelutilanteessa joutuneet palaamaan ajassa hieman taaksepäin, ja on täysin mahdollista, että tuosta ajanjaksosta puhuminen herättää muistoja – erityisesti, jos trauma on ollut syvällä. Haastateltavien asiakkaiden yksi valintaperuste oli kuitenkin se, että he ovat selviytymisprosessissaan niin pitkällä, että he pystyvät asiasta puhumaan. Haastattelussa ei myöskään ollut tarkoitus palata omiin väkivaltakokemuksiin. Aihe itsessään on mielestäni yhteiskunnallisesti ajateltuna eettinen valinta, sillä se on tärkeä ja ajankohtainen, ja väkivaltaongelmaan tarvitaan laaja-alaista puuttumista.

Haastateltavien valinta saattoi osaltaan vaikuttaa tuloksiin, mutta itse koen sen enemmän runsautena kuin riittämättömytenä, koska haastateltavat ovat valikoituneet sen mukaan, kenellä on aiheesta eniten kokemusta ja tietämystä. Haastateltavien valinta on kuitenkin todennäköisesti vaikuttanut tuloksiin esimerkiksi niissä kysymyksissä, miten asiakkaat ovat työmuodon kokeneet ja onko se ollut heidän kohdallaan hyödyllistä. Tuloksia tarkastellessa on siis otettava huomioon, että kaikki asiakkaat eivät välttämättä koe tutkimuotoa itselleen hyödyllisenä.

Haastattelun huono puoli on se, että haastattelussa on usein taipumus antaa sosiaalisesti hyväksytyjä vastauksia, mikä heikentää luotettavuutta (Hirsjärvi ym. 2009, 206). Tässä tutkimuksessa useat haastattelun aihealueet käsittelivät ns. tosiasioita ja haastateltavaa itseään koskemattomia asioita, eikä näin ollen haastateltavan ole tarpeellista antaa muita kuin totuudenmukaisia vastauksia. Kysymyksiin, jotka käsittelivät haastateltavien kokemuksia työn merkityksestä ja hyödyllisyydestä, sain myös hyvät perustelut, joten uskon, että nämäkin vastaukset olivat totuudenmukaisia. Lähes kaikki haastateltavat olivat minulle entuudestaan tuttuja, joten en usko, että haastateltavilla olisi ollut tarvetta minulle sosiaalisesti hyväksyttävämpiä vastauksia.

Itse haastattelutilanne jännitti itseäni jonkin, sillä haastattelututkimuksen tekeminen oli minulle uutta. En usko jännitykseni kuitenkaan vaikuttaneen tuloksiin, koska ensimmäisenä haastattelin työntekijöitä eli ammattilaisia, jotka ovat työssään tottuneet kohtaamaan monenlaisia tilanteita ja jotka tuskin antavat ulkoisten tekijöiden vaikuttaa omaan suoritukseensa. Jännitykseni kuitenkin laantui ensimmäisten haastattelujen jälkeen. Haastattelutilanteiden loppuksi annoin haastateltaville mahdollisuuden kertoa asioista, jotka mahdollisesti olivat jääneet sanomatta, jolloin materiaaliin ei pitäisi jäädä aukkoja. Tutkimuksen toteuttamista olisi varmasti helpottanut, jos olisin tutustunut menetelmään perinpohjaisesti ennen aloittamista.

6 SELVIITYMISVAIHEEN TYÖ KESKI-SUOMEN ENSI- JA TURVAKODISSA

Tutkimukseni tuloksena esittelen tässä osiossa **haastatteluvastauksista koostetun selvityksen Keski-Suomen ensi- ja turvakodin selviytymisvaiheen työstä** tutkimuskysymysten ja tutkimuksen tavoitteiden mukaisesti. Selvityksessä on esitelty ainoastaan haastatteluista saatua tietoa koostettuna, ellei toisin mainita. Suuri osa tuloksista on työntekijöiden kertomaa, joten en näe tarpeelliseksi eritellä kuka haastatelluista on kunkin vastauksen antanut. Sen sijaan asiakkaiden kokemukset esittelen korostetusti. Haastatteluista kertyi aineistoa runsaasti, mutta tiedon ollessa uutta, koin tarpeelliseksi hyödyntää selvityksessä kaiken tutkimuksen tavoitteiden kannalta olennaisen aineiston.

Haastatteluvastausten perusteella todettakoon, että selviytymisvaiheen työ on kaikille lähisuhdeväkivallan takia turvakotiin tulleille asiakkaille tarjottavaa turvakotijakson jälkeistä jälkihuoltotyötä, joka on saanut alkunsa 2000-luvun alussa toteutetusta Ensi- ja turvakotien liiton Kriisistä selviytymiseen -projektista. Selviytymisvaiheen työtä tekee pääasiassa yksi turvakodin ohjaaja. Työskentely toteutetaan ensisijaisesti asiakkaan kotona ja se on asiakkaalle vapaaehtoista ja maksutonta.

6.1 Organisointi ja työn muotoutuminen

Kriisistä selviytymiseen -projektin päätyttyä, vuodesta 2002 eteenpäin jälkihuolto-toiminta oli alkuun pienimuotoisempaa ja lyhytkestoisempaa kuin nykyisin. Tuona aikana tehtiin kotikäyntejä ja asiakkaat saattoivat käydä turvakodilla sekä käytiin puhelinkeskusteluja, kuten nykyisinkin, mutta näitä toteutettiin vain muutamia kertoja joidenkin asiakkaiden kanssa. Useimmiten turvakotijakson päätyttyä asiakkaan jälkihuoltoa jatkoi turvakodissa ollut omaohjaaja. Myös sisällöllisesti työmuoto on muuttanut muotoaan.

Vuonna 2007 Raha-automaattiyhdistykseltä tuli päätös jatkaa turvakodin jälkihuolto-työn rahoittamista suuremmalla summalla, minkä seurauksena työmuoto on pystytty eriyttämään omaksi työmuodokseen. Tämä mahdollisti myös sen, että jälkihuoltotyö kohdennettiin yhdelle työntekijälle, joka jatkossa työskenteli osittain laitoksessa ja osittain teki jälkihuoltokäyntejä. Aluksi ko. työntekijän työpanos oli kohdennettu 80-prosenttisesti jälkihuoltoon ja loppuosa laitostyöhön.

Selviytymisvaiheen työ on kulkenut usealla eri nimellä, kuten kriisistä selviytyminen, jälkihuoltotyö ja voimaannuttava jälkihuoltotyö. Vuoden 2011 toimintakertomuksessa (Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry 2012, 1.) käytettiin nimitystä Kriisistä selviytymisen tuki. Arkikielessä käytetään kuitenkin usein nimitystä jälkihuoltotyö.

Selviytymisvaiheen työ on turvakodin alla oleva avotyö, joka on jälkihuoltotyötä asiakkaille turvakotijakson päätyttyä. Aikaisemmin työ on rahoitettu kokonaisuudessaan Raha-automaattiyhdistyksen tuella vuoden 2012 syksyyn asti, jolloin RAY:ltä tuli suositus toteuttaa tapaamisia noin viisi kertaa. Vuoden 2013 alusta lähtien rahoitus tulee jälleen muuttumaan, sillä nyt on todennettu, että työmuoto ei kilpaile kaupungin omien palveluiden tai terapiapalveluiden kanssa, mihin Raha-automaattiyhdistyksen rahoitus perustuukin. Selviytymisvaiheen työn luonne eroaa muista palveluista ja tarjoaa myös ryhmätoimintaa.

Selviytymisvaiheen työtä tarjotaan kaikille lähisuhde- ja perheväkivallan vuoksi turvakotiin tulleille asiakkaille laitospäättyessä.

Se(selviytymisvaiheen työ) on tarkotettu kaikille, jotka on turvakotiin tullu lähisuhdeväkivallan takia, elikkä pitää olla se turvakotijakso siinä taustalla, että on asiakkuus ollut turvakodissa, niin sitten sen jälkeen. --- Mut periaatteessa kaikille, jotka on siihen halukkaita ja jotka asuu niin lähellä, että se on välimatkojen puolesta sit mahdollista tehdä. (T3T)

Toisin sanoen asiakkaita voivat olla sukupuolesta riippumatta kaikki väkivallan uhrin, jotka useimmiten ovat perheen äitejä tai parisuhteessa eläviä naisia, sekä lapset, jotka ovat olleet joko suoranaisia uhreja tai sivusta seuraajia. Työ on asiakkaalle vapaaehtoista ja ilmaista. Työmuodon tarjoamiselle rajoittavia tekijöitä ovat tietysti välimatkat eli mikäli asiakas tai perhe on kotoisin kauempaa tai muuttanut 60 kilometrin päähän Jyväskylästä, ei jälkihuoltoa voida tarjota tai sitä pystytään toteuttamaan korkeintaan puhelinkeskusteluina, jolloin asiakkuutta ei rekisteröidä. Matkakorvaukset on neuvoteltu asiakkaan kotikunnan sosiaalitoimen kanssa, mikä on toiminut moitteettomasti, sillä palvelu on kunnalle ilmainen.

Työmuoto on pääasiassa kohdennettu niille asiakkaille ja perheille, jotka haluavat päästä väkivaltaisesta suhteesta irti ja ovat tehneet eropäätöksen. Mikäli asiakas päättää palata entiseen parisuhteeseen, voidaan jatkotyöskentelyä tarjota siinäkin tapauksessa, eikä suhteeseen palaaminen ole este työskentelylle.

Yhdistyksessä on yksi työntekijä, joka tekee selviytymisvaiheen työtä pääsääntöisesti ja hänen työpanoksensa jälkihuollossa on 50 prosenttia eli hänen työajastaan tietyt päivät viikossa on kohdennettu jälkihuoltoon. Nykyisin on haluttu panostaa myös lasten ja miesten kanssa tehtävään työhön, ja siitä syystä työtä on jaettu myös muille turvakodin työntekijöille heidän oman osaamisalueensa mukaan. Lasten kanssa työskentelystä vastaa pääsääntöisesti turvakodin lapsityöntekijä. Myös väkivallan tekijöiden, useimmiten miesten, kanssa on siis mahdollista työskennellä, mistä vastaa turvakodin nimetty miestyöntekijä. Tilanteen mukaan voidaan myös sopia, että turvakodilla ollut asiakkaan omaohjaaja jatkaa myös jälkihuollossa. Ajoittain saattaa tulla tilanteita, että asiakkaita on hyvin vähän, jolloin työntekijältä vaaditaan joustavuutta työhön ohjautumisessa.

6.2 Tarkoitus ja tavoitteet

Selviytymisvaiheen työn tarkoituksena on auttaa ihmistä eheytymään ja kannatella elämässä eteenpäin. Turvakotijakso on ajallisesti liian lyhyt väkivaltakokemuksista selviytymiseen, koska uhri tarvitsee tukea pitkään ja selviytyminen voi kestää jopa useita vuosia.

No, se on silloin huomattu, että se turvakotijakson on liian lyhyt, eikä ole tarkoituksenmukaistakaan sitten laitoksessa olla montaa kuukautta, mutta se ei riitä siitä väkivallasta selviytymiseen vaan että se tarvii huomattavasti pitemmän ajan, että puhutaan yleensä useista vuosista ennen kun siitä on selvinny. (T3T)

Kriisistä selviytymiseen -projektin päätyttyä myös Ojuri (2001, 189) on tullut samaan tulokseen ja toteaa, että selviytymisvaiheen työllä on selviytymisprosessin kannalta ”hyvin tärkeä rooli”. Itse turvakotijakson jatkaminen ei pitkään jatkuvana ole tarkoituksenmukaista, sillä ennen pitkää asiakkaan on joka tapauksessa palattava omaan (uuteen) kotiin. Asiakas saa itse päättää haluaako tukea jatkossa, jolloin maaperä tuelle on otollinen.

Jokainen väkivaltakokemus on aina traumaattinen. Turvakodissa asiakas pääsee kokemuksiensa työstämisessä alkuun ymmärtäen väkivallan vaikutukset omaan itseen ja tuen avulla pystyy hoitamaan asioita, mutta jakson päätyttyä, yksin jäädessään asiakas on vielä hyvin heikoilla. Parikin kuukautta kestäneen turvakotijakson jälkeen ihminen, joka on esimerkiksi parikymmentä vuotta elänyt väkivaltaisessa suhteessa ja jolle on aina sanottu mitä saa ja mitä ei saa tehdä, on hyvin epävarma. Silloin ihmisen täytyy opetella itse päättämään omista ja usein myös lasten asioista.

No, me ollaan täällä (turvakodissa) huomattu, että tän väkivallan vaikutus on niin traumaattinen näille asiakkaille, että he eivät missään tapauksessa uudessa elämäntilanteessa pääse, tai selviä heti laitosjakson jälkeen itse, et se tarvii tukea siihen, tähän uuteen elämänvaiheeseen. Ja me nähdään, et se on hyvin tärkeä, et silloin tavallaan sen asiakkaan oman elämän eheytyksen ja niitten omien voimiensa takaisin saamisen kannalta on tärkeä, että siellä on tuttu työntekijä, joka ymmärtää tän väkivallan vaikutuksen asiakkaaseen, tai ihmiseen. (T2T)

Selviytymisen kannalta on siis tärkeää, että asiakkaan rinnalla kulkee tuttu työntekijä, joka on elänyt kriisivaiheen asiakkaan kanssa ja tuntee tämän taustat sekä ymmärtää väkivallan vaikutukset. Kun tiedetään lähtökohdat, on aina avartavampaa palata menneeseen, nähdä mistä tilanteesta ollaan lähdetty ja kuinka pitkälle ollaan jo tultu. Näin ollen mahdollistuu paremmin myös tulevaisuuteen katsominen ja suunnitteleminen.

Väkivaltakokemusten käsittelyn lisäksi asiakkaiden elämässä tapahtuu useita käytännön muutoksia, joiden hoitamisessa tarvitaan apua, koska pitkään väkivaltaisessa suhteessa eläneen henkilön kyky toimia on hyvin heikko. Avioero, huoltajuusasiat ja muutto uuteen asuntoon tai uudelle paikkakunnalle voivat olla liian raskaita asioita yksin hoidettaviksi. Uusi elämäntilanne saattaa aiheuttaa erilaisia pelkoja mm. siitä, ettei selviä yksin. Myös ulkona liikkuminen ja taloudellinen pärjääminen aiheuttavat pelkoa. Esimerkiksi tilanteessa, jossa väkivallan tekijä on uskotellut uhrille, ettei tämä pärjää ja on rahaton, on tarpeen antaa tietoa yhteiskunnan palveluista ja opastaa niiden piiriin. Nämä pelot ovat alunperinkin saattaneet estää uhria lähtemästä. Tyypillistä erityisesti henkisen väkivallan uhreille on se, että verkostot ovat supistuneet, kuten myös yleinen aktiivisuus. Näin ollen työntekijä auttaa asiakasta löytämään niin menetettyjä kuin uusiakin verkostoja sekä etsimään mielekästä sisältöä asiakkaan elämään esimerkiksi uusien, tai entisten, harrastusten muodossa.

Selviytymisvaiheen työn päätavoitteena on nimensä mukaisesti selviytyminen niin väkivaltakokemuksista kuin arjen kohtaamisestakin sekä se, että väkivallan uhrin ja lapset kokevat olonsa turvalliseksi. Olennaista on itsetunnon kohoaminen kuin myös se, että asiakkaalla on riittävästi itseluottamusta ja uskoa itseensä, mikä itsessään vaikuttaa asiakkaan kokonaisvaltaiseen elämänhallintaan.

Tavotte on se, että ne kaikki niihin käytäntöön liittyvät asiat saadaan toimimaan ja sitten niin, että se asiakas on omien tunnetilojen kanssa ja voimavarojen kanssa sillä lailla tasapainossa ja siihen elämään on tullu muuta sisältöä, että se pärjää, tuntuu et se jaksaa, tavallaan jaksaa elää sitä arkee ja muuta, että ei oo enää semmosena painolastina ne tapahtumat ja asiat. (T1T)

Työtä voidaan jatkaa niin kauan, kunnes asiakas selviää eroon liittyvistä asioista ja omasta elämästään ilman tukea ja kannattelua. Asiakkaan kanssa työskentelylle voidaan asettaa myös henkilökohtaisia tavoitteita.

Koska työtä tehdään lastensuojelun näkökulmasta ja lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kanssa yhteistyössä, oleellista lopputuloksessa on se, että lapsella/lapsilla on hyvät oltavat. Usein väkivaltaisissa perheissä saattaa esiintyä myös ongelmia lasten kasvatuksessa ja vanhemmuus voi olla ”hukassa”, jolloin myös näihin asioihin puuttumalla ja niissä auttamalla edistetään lapsen/lasten etua.

6.3 Toteutus, eteneminen ja kesto

Turvakotijakson loppuvaiheessa asiakkaille, pääsääntöisesti äideille, tarjotaan jälkihuoltoa. Asiakasperheen jatkotyöskentelystä sovitaan jakson lopetuspalaverissa, johon osallistuu asiakas itse, kunnan lastensuojelun sosiaalityöntekijä ja turvakodin esimies (tai vaihtoehtoisesti ohjaaja). Jos asiakas on ollut turvakodissa yksin, eikä hänellä näin ollen ole alaikäisiä lapsia, erillistä palaveria ei yleensä järjestetä vaan työskentelyn jatkamisesta sovitaan kunnan aikuissosiaalityöntekijän, ja tietysti myös asiakkaan, kanssa.

Jos perhe käyttää muita palveluja tai aputahoja, tulee eri tahojen rooleista sopia palaverissa. Näitä palveluja voivat olla esimerkiksi perhetyö tai terapiapalvelut, joiden edustajat voivat tarvittaessa myöskin osallistua palaveriin. Esimerkiksi perhetyöntekijä voi keskittyä lapsiin ja isän tapaamisiin liittyvissä asioissa, kun taas turvakodin jälkihuoltotyöntekijän vastuualuetta on väkivaltaan ja eroprosessiin liittyvät asiat ja tunnetilat.

Ensimmäinen jälkihuoltotapaaminen voidaan sopia jo laitospalaverissa tai selviytymisvaiheen työntekijän yhteydenotolla. Seuraavat tapaamiset voidaan sopia luontevasti aina edellisellä kerralla. Tapaamisista sovitaan aina asiakkaan aikataulujen mukaan ja jälkihuoltotyöntekijällä on mahdollisuus suunnitella työvuorojaankin tapaamisten mukaisesti. Tapaamiset voidaan toteuttaa joko asiakkaan koto-

na tai turvakodilla asiakkaan toiveen mukaan. Mikäli asiakkaan jälkihuoltotyöntekijäksi on nimetty joku laitosohjaajista, ovat tapaamiset pääsääntöisesti turvakodilla. Jälkihuoltotyöntekijällä auton käyttö, yhdistyksen tai oman, on helpommin sovittavissa. Jos asiakkaalla on virastokäyntejä tai muuta asioimista, asiakas voidaan myös hakea kotoa.

Tapaamisten järjestämisessä on otettava huomioon lapset. Keskustelujen sisällöt eivät usein sovi lasten kuultaviksi, joten tapaamisten pitäisi ajoittua niin, että lapset eivät ole paikalla, vaan esimerkiksi päiväkodissa tai koulussa. Kun tapaaminen järjestetään turvakodilla, voivat lapset usein jäädä laitosohjaajien hoitoon. On ollut myös tilanteita, että lapset ovat olleet paikalla, mutta ovat omassa huoneessaan leikkimässä ja kuuloetäisyyden ulkopuolella. Myös perhetyöntekijän kotikäyntejä voidaan sopia samaan ajankohtaan, mutta nämä tilanteet ovat harvinaisempia.

Jälkihuollon aloituksen yhteydessä keskustelun aiheita ja hoidettavia asioita on usein enemmän ja siitä syystä tapaamisia voi alussa olla jopa kerran tai kaksi viikossa. Tapaamisista voidaan sopia asiakkaan tuntemusten mukaan eli tavataanko seuraavan kerran esimerkiksi viikon vai kahden kuluttua. Liian tiheästi tapaamisia ei kannata järjestää, koska asiakkaiden kokemusten mukaan runsaiden keskustelujen jälkeen asiakas tarvitsee ”hengähdystauon” (A3K). Myös tapaamisten välillä asiakkaalle voi tulla yllättäviä tilanteita, jolloin voi myös soittaa. Sitä mukaa kun asiakkaan uskallus kasvaa liikkumiseen, kun asiakas pystyy jo tekemään tiettyjä asioita ja ”on puhuttu tarpeeksi” (A1K), niin myös tapaamiskerrat harvenevat pikkuhiljaa esimerkiksi yhteen kertaan kuukaudessa. Rytmitys on ollut asiakkaiden mielestä sopiva.

Asiakkaiden mukaan jälkihuolto on järjestynyt hyvin. Yhden asiakkaan mukaan alussa tarvittiin tapaamiskertoja useammin, koska alussa tapahtuu paljon ja eteen tulee paljon uutta, kuten esimerkiksi lasten tapaamisasiat, joissa voi tulla ongelmia vastaan. (A1K) Asiakkaat ovat kokeneet, että turvakotijaksot ovat olleet riittävän pitkiä, eikä jakson jatkamisesta olisi heidän mukaansa ollut välttämättä hyötyä, koska turvakodissa on ”liian turvallista” (A1K). Jossain vaiheessa on kuitenkin pakko ottaa seuraava askel ja luottaa siihen, että kaikki menee hyvin, eikä kotona tarvitse pelätä.

Kotiin lähtemisen asiakkaat ovat kokeneet turvalliseksi, koska tiedettiin, että työntekijä tulee jatkamaan työskentelyä asiakkaan kotona.

Kotiin lähteminen on tuntunut asiakkaista jännittävältä, mutta myös helpottavalta siinä mielessä, että on selviytynyt jo niin pitkälle, että kotiutuminen on mahdollista ja pääsee omaan rauhaan. Hyväksi koettiin myös se, että asiakasta valmisteltiin kotiinlähtöön hyvissä ajoin. Asiakkailla on ollut pelkoa uudessa ympäristössä olemisesta, lasten kanssa yksin olemisesta sekä siitä, miten asiat järjestyvät. Toisaalta uusi ympäristö on tuonut myös turvallisuuden tunnetta, kun ei ole tarvinnut palata entiseen, turvattomaan ympäristöön.

Jälkihuollon päättymisestä sovitaan asiakkaan ja sosiaalitoimen kanssa suunnitellusti etukäteen mahdollisissa palaverissa, joissa arvioidaan asiakkaan selviytymistä ja tuen tarvetta. Kun sekä jälkihuoltotyöntekijällä, sosiaalityöntekijällä että asiakkaalla itsellään on tunne ja varmuus siitä, että selviää ilman tukea, voidaan asiakkuus lopettaa. Tavoitteita käytetään arvioinnissa mittarina. Yksi asiakas (A2T) kuvasi tilannetta näin: ”Et oli päässy jo sen verran jaloilleen sitten.” Lopettaminen pyritään tekemään ”pehmeästi” (T2T) ja asiakasta valmistellaan siihen. Yhden asiakkaan (A1K) mukaan puhuttavaa ja purettavaa on aina, mutta tavallisista arkielämän asioista voi puhua kavereiden kanssa. Asiakas(perhe) voi päästä myös jonkun muun auttavan tahon piiriin, esimerkiksi perheneuvolan, jolloin voidaan katsoa mitkä palvelut kussakin tilanteessa ovat tarpeenmukaisia.

Asiakkuus voi päättyä myös suunnittelemattomasti ja yhtäkkiä. Asiakas voi esimerkiksi muuttaa kauemmas toiselle paikkakunnalle, jolloin työskentelyä ei voida enää jatkaa. Voi myös tulla tilanteita, että asiakas ei enää haluakaan jälkihuoltoa tai asiakkaalla on jotain muita henkilökohtaisia syitä asiakkuuden lopettamiseen. Nämä tapaukset ovat tosin harvinaisia.

Vaikka jälkihuoltoasiakkuus ja -tapaamiset päättyvätkin virallisesti, voi entinen asiakas aina tarpeen vaatiessa ottaa yhteyttä turvakotiin tai jälkihuoltotyöntekijään. Aina voi tulla uusia kriisejä, kuten entisen puolison uusi kumppanuus, joka saattaa herättää yllättäviä tuntemuksia, tai jos entinen puoliso vainoaa edelleen erosta ja lähes-

tymiskiellosta huolimatta. Lisäksi väkivalta on voinut jatkua suhteessa jopa vuosikymmeniä, jolloin apua ja tukea tarvitaan vielä pitkänkin ajan kuluttua. Monesti on helpottavaa, kun asiakas tietää, että voi edelleen ottaa yhteyttä ja vieläpä tuttuihin työntekijöihin, jotka tuntevat tilanteen.

Mutta aina jää se, että asiakas tietää, että meille sitten voi soittaa. Ja se on monta kertaa helpottava asia niillä, et se sanoo, että on hyvä, että hän tietää mihinkä soittaa ja hakee semmosta tukea siihen. Ja kuitenkin asiakas tuntee, vastaa kuka vaan, niin asiakas tuntee. (T2T)

Että koskaan ei oo sitä, että ei oo enää asiakas vaan se, että tunnetaan ja autetaan ja ohjataan eteenpäin, että se on se meidän periaate. (T1T)

Asiakkuuksien pituudet ovat vaihdelleet muutamasta tapaamiskerrasta lähes kahteen vuoteen. Keskimäärin asiakkuus kestää noin puoli vuotta ja tapaamiskertoja kymmenestä viiteentoista. Turvakotijakson pituus vaikuttaa myös jälkihuollon kestoon. Lyhyemmän laitosjakson, muutamasta päivästä kahteen viikkoon, olleille asiakkaille jälkihuolto tarkoittaa muutamaa tapaamista. Näin on ollut kevääseen 2012 asti, jolloin Raha-automaattiyhdistys teki päätöksen rajoittaa tapaamiskertoja viiteen, joiden jälkeen asiakkaan kotikunta päättää kustantaako se jatkotyöskentelyä. Näin ollen asiakkuudet tulevat todennäköisesti lyhenemään pisimmillään parin kuukauden pituisiksi.

Asiakkuuksien kestoon vaikuttaa usein (avio)ero ja sen tuomat hankaluudet. Pisimmissä asiakkuuksissa on ollut tyyppillistä omaisuuden jako sekä riitaiset ositukset, joita on selvitelty käräjäoikeudessa. Näihin tilanteisiin liittyy usein jatkuvaa kiusaamista ja vainoamista toisen osapuolen taholta, ja nämä asiat ovat hankaloittaneet ja hidastaneet erotyötä ja väkivallasta irtautumista.

Selviytymisvaiheen työssä on otettava huomioon, että kaikki asiakkuudet eivät välttämättä etene toivotulla tavalla. Nämä tapaukset ovat yksittäisiä, mutta niitäkin tulee. Työskentelystä tekee ongelmallista, jos asiakas ei olekaan vielä täysin valmis päästämään irti väkivaltaisesta suhteesta. Näitä tapauksia yhdistää usein aiempi pitkä asiakkuus lastensuojelussa sekä suhteen myrskyisä laatu eli jatkuvasti erotaan ja jälleen palataan yhteen.

Mikäli vanhempi ei ole valmis luopumaan väkivaltaisesta suhteesta, nousee huoli lapsen/lasten hyvinvoinnista niin turvakodilla kuin lastensuojelussakin, ja turvakotijakso voidaan tarpeen vaatiessa muuttaa vanhemmuuden tuki- ja arviointijaksoksi. Jos asiakas kuitenkin ottaa mahdollisuuden palata kotiin lasten kanssa ja päättää suhteen, on se nopeasti havaittavissa, jos asiakas ei ole lopullista päätöstä eroamisesta tehnyt.

--- ja näkee, että no kiva että, no on ihan kiva, kun tuut jutskaamaan, näin pois päin. --- Niin sen näkee jo sitten, et se on enemmän semmoinen, juuri sitä jutskaamista --- (T1T)

Tällöin asiakas ei sitoudu työskentelyyn, eikä se myöskään ole hedelmällistä. Selviytymisvaiheen työstä hyötyvät ne, jotka sitä tosissaan haluavat.

6.4 Sisältö, avuntarpeet ja keskustelunaiheet

Selviytymisvaiheen työn sisältöä kuvataan kokonaisvaltaisesti asiakkaan rinnalla kulkemiseksi. Se, mitä asiakas usein tarvitsee, on omien voimavarojen nostaminen sekä naiseuden, äitiyden ja itsetunnon tukemista ja vahvistaminen, joita voi tehdä monin eri tavoin. Jälkihuollon sisältö ja rytmitys räätälöidään aina tapauskohtaisesti ja yksilöllisesti.

--- et kun joku hoitaa ne käytännön (asiat) ite. Mutta sitte haluaa kumminkin taas niistä tunnetiloista käydä keskustelua läpi. Joku on taas sitten niin, että se ei kykene yhtään ja oo niitä voimavaroja ja rohkeutta, itsetunto on menny, ei tiedä mihin menee, mitä sanoo --- et kun tapaukset on niin laidasta laitaan. Niin sit täytyy aina miettiä, et mitä kenenkin kanssa ja sitten vasta se, et mikä on se tärkeysjärjestys, että mitä pitää hoitaa ja mistä pitää puhua. (T1T)

Jokaisen asiakkaan kohdalla on siis mietittävä mikä on tärkeysjärjestys kunkin asian suhteen eli mistä asiasta milloinkin puhutaan tai mikä asia hoidetaan. Asiakkaat ovat myös toimintakyvyiltään hyvin erilaisia. Esimerkiksi joltakin asiakkaalta käytännön asioiden hoitaminen sujuu itsenäisesti, mutta tunnetilojen purkamiseen kaipaa keskustelua. Toisaalta taas joillain asiakkailta ei ole voimavaroja ja rohkeutta, jolloin he

eivät kykene hoitamaan juuri mitään asioita itsenäisesti ja tarvitsevat tukea ja vahvistusta kaikkeen tekemiseensä.

Selviytymisvaiheen työn sisältöön vaikuttaa vahvasti aina asiakkaan senhetkinen tilanne ja tarpeet. Jokaisella tapaamiskerralla työntekijä havainnoi tilannetta ja terävöittää aistinsa. Selviytymisvaiheessa työntekijä on jo oppinut tuntemaan asiakkaat, jolloin on helpompi huomata, jos asiakasta painaa jokin asia. Siksi onkin tärkeää kysellä aina kuulumisia ja antaa asiakkaan ymmärtää tulevansa kuulluksi, jolloin hänen on helpompaa saada asiansa sanotuksi. Totta kai työskentely etenee osittain myös suunnitelmallisesti ja tapaamisten yhteydessä voidaan suunnitella mitä tehdään tai mistä puhutaan seuraavalla kerralla. On kuitenkin oltava joustava ja otettava huomioon, että tilanteet voivat muuttua nopeasti, jos asiakkaalle onkin tullut joku akuutti asia.

Lyhyesti sanottuna selviytymisvaiheen työ tarjoaa asiakkaalle sekä käytännön että keskusteluapua.

--- siihen sisältyy ihan tämmöstä keskustelutukea siihen väkivallasta selviytymiseen, ja jatketaan sitä keskustelua, mitä täällä on käyty, riippuu vähän siitä, et kuinka pitkä turvakotijakso on takana ja kuinka hyvin on sitten jo irtaantunu siitä väkivallasta. Ja sit ihan noissa käytännön asioissa autetaan myöskin paljon, että oikeudenkäyntiasioissa, juridisissa asioissa, lähestymiskiellossa, jopa ositusasioissa, muutossa ja tällaisissa, neuvotaan ja opastetaan sitten niissä. (T3T)

Asiakasta opastetaan ja autetaan siis monissa virastoasioissa, oikeudenkäynti- ja juridisissa asioissa, huoltajuuteen ja lasten tapaamisiin liittyvissä asioissa, lähestymiskiellon tekemisessä ja siihen liittyvissä tilanteissa sekä ositusasioissa. Asiakkailla voi olla lähestymiskiellosta, pahoinpitelyistä tai lapsen hyväksikäytöstä oikeudenkäyntejä, joissa on tärkeää olla työntekijä mukana ja kertoa miten ne etenevät. Myös asiakkaat kokevat tärkeänä, että oikeudenkäynneissä on työntekijä tukena. Jos turvakotijakson aikana ei lähestymiskielloa vielä tehty, mutta entinen puoliso ei jätä rauhaan ja vainoa, kannustetaan asiakasta hakemaan lähestymiskielloa. Jos asiakkaan rahatilanne on heikko, voidaan häntä ohjata hakemaan toimeentulotukea. On myös hyvä tarkistuttaa yhdessä mahdollinen elatusmaksu, jos asiakas ei pelossa ole uskaltanut vaatia

enempää. Työntekijän on otettava huomioon, että tilanteet ovat erilaisia ja eteen voi tulla yllättäviäkin asioita, jolloin työn luonteeseen kuuluu, että asioista otetaan selvää.

Yksi tärkeä osa-alue on asiakkaan omien verkostojen etsiminen yhdessä, koska turvakodista lähdettäessä ne ovat monella hyvin heikot elämän oltua rajattua ja suhteet sukulaisiin ja ystäviin ovat saattaneet katketa. Asiakasta kannustetaan ottamaan ja pitämään yhteyttä tuttaviiin. Asiakkaita voidaan kannustaa ja rohkaista myös uusiin harrastuksiin tai sellaisiin toimintoihin, joita on aiemmin tehnyt, mutta uskallus puuttuu. Näitä voidaan tehdä myös yhdessä työntekijän kanssa, jos asiakas ei uskalla yksin lähteä.

Ja esimerkiks joskus oon menny jonkun kanssa uimahalliin, koska haluais, mutta ei kehtaa ja kokee, että on niin jo arka, et esimerkiks näitä iäkkäämpiä ihmisiä, naisia ollu, niin ne kokee, että ei kehtaa ja on vaikee mennä, eikä saa, mutta mieli tekis. Eli lähdetään myös yhdessä tekemään jotain. (T1T)

Tapaamiset voidaan ottaa silloin tällöin myös virkistykseen kannalta ja voidaan käydä esimerkiksi kahvilassa tai kirpputorilla.

Usein asiakas(perhe) muuttaa uuteen asuntoon. Asiakasta autetaan myös tähän liittyen eli haetaan tavaroita entisestä kodista ja hankitaan uusia. Jos asiakkaalla on taloudellisia ongelmia, voidaan käydä kirpputoreilla ja vaihtotoreilla. Jos asiakas on muuttanut toiselta paikkakunnalta Jyväskylään, asiakasta voidaan tutustuttaa alueen palveluihin. Ja jos perheessä on lapsia, voidaan selvittää lapsen/lasten mahdollinen päiväkotitai koulu ja lähipalveluita lapsille, esim. leikkipuisto. Asiakkaat kokivat hyödyllisenä työntekijän paikallistuntemuksen.

Väkivallan traumaattisesta vaikutuksesta johtuen aivan tavallinen arjessa toimiminen voi olla haastavaa ja myös vanhemmuus saattaa olla ”hakusessa”. Tästä johtuen jälkihuolto auttaa myös lapsiin ja lasten kasvatukseen liittyvissä asioissa. Arkisia asioita yhdessä tehdessä on helppo myös keskustella. Työntekijä voi auttaa myös lastenhoidossa.

Jälkihuollon asiakkuuksissa tunnusomaista on ollut lisääntyvässä määrin vainoaminen.

--- se, mikä näissä on lisääntynyt kyllä näissä tämä vaino, näitä nää ex-miehet vainoaa , ja siihen liittyvä, se on tosi henkisesti rankkaa. (T1T)

Yhdessä esimerkissä asiakas olisi halunnut säilyttää asiallisen puheyhteyden entiseen puolisoon, eikä suhteen totaaliseen katkaisemiseen välttämättä ole voimavaroja. Työntekijä kuitenkin näkee, jos se ei tule onnistumaan, jolloin näissä tapauksissa asiakasta tulee kannustaa lähestymiskiellon tekemiseen ja puhelinnumeron vaihtamiseen ja salaiseksi muuttamiseen.

Selviytymisvaiheen työn tärkeimpiä menetelmiä on keskustelu, mutta myös joitain konkreettisia menetelmiä käytetään. Asiakas voi kirjoittaa päiväkirjaa esimerkiksi kokemistaan tunnetiloista ja väkivaltahistoriasta. Asiakas voi kirjoittaa päiväkirjaa myös työntekijän läsnä ollessa, minkä tarkoituksena on, että asiakas ei käsittele asiaa muulloin ja rajaamalla ei anna sen häiritä elämää. Työntekijä on samalla ikään kuin turvana. Jos asiakkaan kipuilu eri tunnetilojen välillä ja entistä puolisoa kohtaan on voimakasta, asiakas voi kirjoittaa listan suhteen hyvistä asioista ja mitkä asiat ovat toimineet sekä toisen listan taas siitä, mitä toinen on tehnyt, miten toinen on häntä satuttanut ja mitkä asiat tekevät mahdottomiksi toisen kanssa elämisen. Tämä on konkreettinen apuväline ja muistutus silloin, kun kipu taas tulee.

Väkivaltakokemuksista ja niihin liittyvistä asioista keskustellaan laajalti jo turvakodilla, mutta siitä huolimatta kokemukset saavat erilaisen perspektiivin kotiympäristössä. Ajatuksiin voi nousta samat asiat kuin turvakodillakin, mutta esiin voi tulla myös jotain uutta. Kriisissä jotkut asiat kätkeytyvät ja unohtuvat, kunnes taas turvallisissa oloissa ja vapauden koittaessa unohdetut asiat purkautuvat. Asiakas saattaa ihmetellä kuinka on voinut unohtaa tärkeitäkin tapahtumia ja tällöin häntä tulee jälleen muistuttaa mitä on trauma ja mitä se aiheuttaa.

Heikon itsetunnon vuoksi asiakas tarvitsee vahvistusta moniin asioihin. Esimerkiksi jos asiakkaan puoliso on lähestymiskiello ja vaikka asiakas tietäisikin miten missäkin tilanteessa pitää toimia, ei hän välttämättä kykene toimimaan omin päin. Jos puo-

liso esimerkiksi lähettää tekstiviestin lasten asioihin liittyen, saattaa asiakas hakea työntekijältä varmistuksen, että voiko hän vastata viestiin valitsemallaan tavalla.

--- että kun on lähestymiskielto ja sitten tuli viestiä ja puhelua yllättäen ja tämmöstä, niin tarvi sitä neuvoa ja tuli kauhee paniikki, että oonko mä toiminu väärin, kun mä otin sen puhelun vastaan. --- kun oli sanottu, että ei tarvii vastata ja näin. Niin sitten, kun ootki täällä näin omillaan niin sanotusti, niin että "apua". (A3K)

Näissä tilanteissa asiakasta muistutetaan, että hän ei ole tekemässä mitään väärää. Asiakas ei välttämättä osaa myöskään itse arvioida missä menee raja, esimerkiksi jos puoliso ei noudata lähestymiskieltoa.

Yhteyttä voidaan pitää myös tapaamisten välillä. Neuvoja tarvitaan esimerkiksi lähestymiskieltoasioissa, jos puoliso lähettää tekstiviestejä tai yrittää soittaa. Tämä saattaa aiheuttaa asiakkaassa paniikkia ja sekoittaa ajatukset. Näissä tilanteissa soittaminen turvakodille koettiin hyvänä apuna. Jos tapaamisten välillä on pitkä aika, asiakkaat ovat saattaneet lähettää tekstiviestillä kuulumisia, mitä voidaan asiakkaille myös suositella. Tekstiviesti on helppo lähettää tutulle ihmiselle, joka lyhyestäkin viestistä ymmärtää mistä on kyse.

Asiakkaalle suuri anti on siinä, että saa puhua ja purkautua. Jaksamiseen ja toipumiseen on auttanut se, että tulee kuulluksi ja saa uskon itseensä. Neuvot käytännön asioissa ovat merkityksellisiä ja tietämys siitä, miten asiat, kuten oikeusprosessit, etenevät ja mitä niistä mahdollisesti seuraa. Työntekijän kokemus nähdään etuna ja asiakasta helpottaa, kun tietää mitä on tulossa. Yhdelle asiakkaalle jälkihuolto on opettelemista siihen, että ei tarvitse suostua kaikkeen, mihin puoliso yrittää johdatella.

Selviytymisvaiheen käytetyin työskentelymenetelmä on keskustelu. Erityisesti tilanteen herättämät tunteet tuovat tarvetta keskustella. Vaikka turvakotijakson aikana pelko on lieventynyt, puhuttaa se edelleen jälkivaiheessa. Asiakas voi kokea katkeruutta ja surua siitä, että on joutunut lähtemään ja luopumaan kaikesta; pitkä avio- liitto, perheydylly. Vaikka asiakas tiedostaakin, että turvallisuus ja hyvä olo ovat avain- asemassa, on kaipuu omaan, tuttuun kotiin ja miljööseen suuri. Tunteet nousevat

esiin esimerkiksi vieraillessaan ystävien luona, jossa kaikki on hyvin ja parisuhde kukoistaa. Myös eri vuodenajat ja juhlapyhät voivat nostattaa nämä tunteet pintaan.

Katkeruutta ja pettymystä voi herättää myös se, että toinen on vannonut rakkautaan, mutta siitä huolimatta ei ole sitä osoittanut myöntämällä tekojaan ja hakemalla apua. Asiakas on saattanut antaa jopa toisen mahdollisuudenkin palaamalla turvako-dista kotiin, tuloksetta. Tätä on asiakkaiden usein vaikea käsittää.

Jotkut asiakkaat voivat tuntea myös vihaa. Yksi asiakas koki, että häneltä on viety kaikki. Vihan tunne syntyi siitä ajatuksesta, että miksi toisen oli pitänyt viedä se viimeinenkin eli naiseus ja seksuaalisuus: ”että on lyöty, viimeiseen asti revitty” (A3K). Toisaalta asiakas saattaa tuntea myös syyllisyyttä siitä, että tuntee vihaa. Asiakas saattaa ajatella, että vihan sijaan pitäisi antaa anteeksi, eikä saisi katkeroitua.

Yksi olennainen osa eheytyemisessä on itsetunto ja siitä keskustelu. Tärkeää on keskustella myös siitä, millaisen suhteen asiakas haluaisi tulevaisuudessa. Tämä aspekti on hyvä tiedostaa siitä syystä, että asiakas ei palaisi enää samanlaiseen, väkivaltaiseen suhteeseen.

Entisen puolison kanssa toimiminen herättää usein keskustelua. Jos yhteydenotot ovat olleet epäasiallisia, loukkaavia tai pelkoa herättäviä, kehoitetaan asiakasta kirjaamaan ne ylös ja säilyttämään tekstiviestit mahdollista myöhempää käyttöä varten. Apua tarvitaan myös siinä miten missäkin tilanteessa tulisi toimia ja miten asiat saadaan toimimaan, esimerkiksi miten vaihdot lasten kanssa hoidetaan. Väkivallan uhria voi mietityttää myös se minkälainen käytös toiselta osapuolelta on hyväksyttävää eli voiko toinen pompottaa ja missä menee raja. Oma ajattelu saattaa sumeta, eikä niitä osata ajatella yksin. Omalle ajatukselle tarvitaan tuki neutraalilta ihmiseltä, työntekijältä, joka ymmärtää tilanteen.

Keskustelua tarvitaan myös tilanteissa, joissa entinen puoliso vainoaa eli ei jätä asiakasta rauhaan, tekee kiusaa, soittelee jatkuvasti, kyttää tai seuraa pihapiirissä tai työpaikalle. Asiaa vaikeuttaa, jos on yhteisiä alaikäisiä lapsia, sillä esimerkiksi puhelinnumeron muuttaminen salaiseksi voi tuntua mahdottomalta ajatukselta siitähän

huolimatta, että kiusaa tehdään lasten kautta. Vaikka yhteisiä lapsia onkin, näissä tilanteissa lähestymiskiellon hakeminen ja puhelinnumeron muuttaminen salaiseksi olisikin usein perusteltua. Tosin asiakas ei välttämättä itse ole siihen valmis.

Asiakas saattaa tuntea entistä puolisoa kohtaan myös ikävää siitä huolimatta, kuinka kamalia asioita tämä on asiakkaalle tehnyt. Asiakas voi tuntea itsensä jopa hulluksi tunteiden ristiriitaisuuden takia.

Ja kun tulee niitä kaikenlaisia tunteita, että siinä tulee semmonen skitsofreeninen olo, että kuuluuko tää, et oonkohan mä nyt ihan hullu, et kun mä näinkin tunnen vielä sitä ex-puolisoani kohtaan, joka on tehny mulle ihan hirveitä asioita. (A3K)

Työntekijän on tärkeää ymmärtää ja kertoa se myös asiakkaalle, että ikävä ja positiiviset ajatukset toista kohtaan on normaaleja, koska heillä on yhteinen historia ja yhdessä he ovat eläneet. Näitä tunteita usein myös hävettää sanoa ääneen. Eri tunnetilat on tärkeä kohdata, käsitellä ja hyväksyä, jotta asiakas pääsee eteenpäin suruprosessissaan ja elämässään. Yksi asiakas näkee tärkeänä myös sen, että työntekijä on nähnyt näitä tilanteita ennenkin ja osaa suhtautua objektiivisesti. Vaikka asiakas järkeillä tietäisikin, että ero oli paras ratkaisu, mutta positiivisia tunteita on vaikea kieltää, on silloin erittäin tärkeää saada työntekijältä vahvistusta omille päätöksilleen.

--- niin se, että on sanottu, että ne on kaikki normaaleja, et ne pitää elää mitä tuntee. Ihan semmosta niinkun käytännön neuvoja, et sitä tarvii ihan ku pikkulapsi semmosta opastusta, että nää on ihan sallittuja tunteita ja nää on pakko, et sä pääset eteenpäin ja sitten huomaaki sen, että joo, mä nyt annan vaan tulla ne tunteet ja itkee senki, että mä kaipaan jollain tasolla, vaikka toisaalta siis ihan hirveitä. [naurua] --- Hirveitä asioita, niin että pitää sulkee se suru ja kuitenkin niitten hyvienkin asioiden, mitä on ollu, niin osalta ja näin, niin kyllä se auttaa menemään eteenpäin koko ajan siinä suruprosessissa. (A3K)

Yksi tärkeä puheenaihe on lapset. Asiakkaita on mietityttänyt se, miten lapset reagoivat tilanteeseen ja kärsivätkö he sen vaikutuksista. Toisaalta sekin on ymmärretty, että lapset kärsisivät enemmän, jos tilanne olisi jatkunut entisellään. Yhdelle asiakkaalle lapset ovat jälkeenpäin todenneet, että vanhempien ero oli parasta mitä oli

tapahtunut. Väkivallan vaikutus lapsiin, mutta myöskin arkiset asiat, kuten lasten kasvatus ja koulunkäyntiin liittyvät ongelmat.

6.5 Merkitys

Selviytymisvaiheen työtä arvostetaan ja se nähdään tärkeänä niin työtä tekevien, muiden ohjaajien, koko yhdistyksen kuin asiakkaidenkin näkökulmasta. Työntekijä on nähnyt usean perheen matka kriisistä ja vaikeuksista eheäksi ja väkivallattomaan elämään. Näin asiakkaat ovat saaneet turvallisen olon sekä lapset turvallisen kasvuympäristön.

No, mää sillä lailla arvostan sitä (selviytymisvaiheen työtä). Että mää oon nähny niin monen ihmisen tien ja sen selviytymisen siitä ja tavallaan sen uuden elämän rakentamisen kovan kriisin ja vaikeuksien kautta, ja se on päässy jaloilleen takasin ja päässy siitä väkivallasta eroon. Ja itse ja lapset on saanu turvallisen olon ja missä kasvaa ja... Niin mää jotenkin nään suurena rikkautena, mitä tää meidän työ on, että jolla voidaan sitä ihmistä auttaa ja viiiä eteenpäin. (T1T)

Kun tiedetään millaista asiakasperheen elämä on ollut, ja kun perhe vihdoon pääsee väkivallasta eroon, on se myös työntekijälle voimavara sekä kannustaa tekemään ja jatkamaan työtä. Vaikka jokaisessa tapauksessa yhdistyy usein samat teemat ja asiat, on jokainen perhe kuitenkin erilainen, mikä on työn rikkaus.

Niin se varmaan, et sen työn tärkeys on nähtävissä. (T2T)

Turvakodissa kunnan maksusitoumuksen päättyminen saattaa painaa päälle, mutta laitosohjaajien työtä helpottaa se tieto, että asiakas ei jää yksin kaikkien asioiden kanssa kotonakaan ja uudessa elämäntilanteessa.

Myös asiakkaat kokevat olonsa turvalliseksi ja hyväksi, kun on joku, joka kulkee rinnalla. Yksi asiakas suorastaan odotti tapaamisia. Turvallisuuden tunnetta lisää myös se tieto, että aina voi soittaa, eikä tarvitse miettiä sitäkään, että kehtaako soittaa. Jo vuonna 2001 Ojuri (189) on havainnut sen, että pelkkä tieto yhteydenoton mahdollisuudesta hoitosuhteen päättymisen jälkeen on ollut helpottavaa ja merkittävää.

Asiakasta muistutetaan siitä, että väkivalta on rikos sekä myös niistä tunnusmerkeistä, ettei asiakas ajaudu uudestaan samanlaiseen suhteeseen.

Asiakkaalle on merkityksellistä se, että työntekijä on läsnä ja ilmaisee pyrkivänsä auttamaan kaikissa asioissa asiakkaan tarpeiden mukaisesti, jottei asiakkaan tarvitse selvittää kaikkea yksin. Merkittävänä koetaan se, että on ihminen, johon voi luottaa ja jolle voi kertoa. Selviytymisessä on auttanut se, että on joku, joka tulee käymään ja tuntee taustat, voi olla omana itsenään, eikä tarvitse selittää samoja asioita uudelleen ja voi jatkaa siitä mihin on viimeksi jääty.

Eriyisesti silloin, kun asiakas muuttaa uuteen ympäristöön, on työntekijän läsnäolo merkittävää. Eräs asiakas havaitsi sen, että uuteen ympäristöön sopeutuminen ja kotiutuminen ei aina ole mutkatonta, jolloin saattaa helposti palata entiseen elämään. Silloin työntekijän on tärkeää olla muistuttamassa kaikista tapahtuneesta, jotta asiakas pysyy päätöksessään ja vahvana.

Eräs asiakas oli havainnut, että alkuun hän oli ikään kuin puhunut jonkun toisen elämästä, kunnes jossain vaiheessa oli alkanut ymmärtää, että nämä asiat ovat tapahtuneet hänelle itselleen, jolloin on tärkeää, että työntekijä on läsnä. Yksi asiakas on kokenut tärkeänä sen, että häntä ymmärretään, eikä asioita tarvitse alkaa selittelemään. Asiakasta helpottaa monella tasolla, kun häntä ei pidetä tyhmänä ristiriitaisten tunteiden takia, vaan kerrotaan niiden tuntemusten olevan täysin normaaleja.

Asiakkaat ovat olleet yksimielisiä siitä, että ilman jälkivaiheen tukea asiakas ei selviäisi ja tukimuoto on ehdoton, ettei tarvitse käydä asioita läpi yksin. Kotiutuminen olisi ollut pelottavaa ja jatko epävarmaa, jos jälkihuoltoa ei olisi ollut. Myös Kriisistä selviytymiseen -projektin aikana oli todettu, että selviytymisvaiheen työ on välttämätön jatkumo väkivallasta selviytymiselle (Ojuri 2001, 191).

En usko, että kukaan kovin pitkälle jaksais ilman. --- En usko, että kukaan selviäis. --- En mä usko, että kenenkään pää kestäis. (A2T)

Rikosilmoitukset ynnä muut on turvallista tehdä turvakodilla, mutta niiden takia yksin kotona oleminen voisi olla pelottavaa. Tärkeää on päästä takaisin arkeen kiinni. Jos

jälkihuolto ei olisi ollut saatavilla, olisi apua haettu jostain muualta. Tosin tuki ei samanlaista, eikä välttämättä vastaa tarpeeseen, koska tilannetta ei ole nähty. Muualla asia pitäisi selvittää alusta alkaen ja itse asiaan pääseminen on hidasta. Lisäksi turvakotia tarvinneiden taustoilla olisi hyvin raskasta lähteä hakemaan apua jostain muualta ja kertoa koko tarina alusta.

Sinne voi aina soittaa, mutta jotenkin se, että kun on semmonen, että tietää, että joku ihminen ihan oikeesti tulee vielä sitten sun luo ja käydään vielä niitä asioita, saat puhua, niin onhan se semmonen, vähän niinku pelastusrenkas ois heitetty. (A3K)

Asiakkaat ovat saaneet vahvuutta, itseluottamusta, itsetunnon vahvistumista, kovuuksia. Yksi asiakas koki olevansa vahvempi ihminen, uskalsi sanoa ”ei” ja oli alkanut nähdä omaa arvoaan. Yksi asiakas oli oppinut näkemään asioita uudessa valossa ja toinen oppinut olemaan stressaamatta vähäpätöisistä asioista. Asiakkaiden mukaan jälkihuolto on auttanut selviytymiseen ja antanut uskoa siihen, että selviää.

Että en varmaan ilman sitä ois tässä, missä nyt oon, että nyt on tunne, et mää tiian, et mää tästä selviän.--- Että luottaa siihen ja uskoo siihen, että tästä selviää. (A3K)

Toiselle asiakkaalle oli tullut varmuus, että hän pärjää ”näillä eväillä mitä on annettu” (A2T). Asiakkaat ovat saaneet vahvistuksen sille, että ovat tehneet oikeita ratkaisuja, kun ovat lähteneet ja esimerkiksi tehneet rikosilmoituksen. Muuten asiakas olisi yksin omien ajatustensa kanssa, eikä saisi niille oikeutusta.

Hyvä työmuoto voi muuttaa asiakkaan käsitystä sosiaalipalveluista. Yksi asiakas koki, että avun pyytäminen kannatti. Yksi asiakas koki, että työ ei ole ollut lainkaan tungeteleevaa, eikä olla tultu ”kyttämään” (A2T).

Yksi asiakas oli suorastaan hämmästynyt kuinka hyvää palvelua turvakoti tarjoaa jälkihuoltoineen.

Sanotaan, että kaikista hirvein, tai elämäni pahin kokemus on ollu se, että mä oon joutunu sinne (turvakotiin), mutta se on ollu myös paras. --- Koska siitä lähti kaikki.(A3K)

6.6 Työntekijän vaatimukset

Selviytymisvaiheen työntekijältä vaaditaan kokemusta turvakotityöstä sekä väkivalta-tietämystä. Kuten tavallisesti myös turvakodin työntekijällä, tulee selviytymisvaiheen työntekijällä olla empatiakykyä sekä aitoa halua kuunnella ihmisiä, viedä eteenpäin ja sitoutua työstämään asioita asiakkaan kanssa pitkään. Työntekijältä vaaditaan myös joustavuutta ja muuntautumiskykyä, sillä valmiit suunnitelmat eivät aina välttämättä toteudu. Tästä syystä työntekijällä on oltava havainnointikykyä ja osattava kuulostella mikä on asiakkaan vointi kullakin tapaamiskerralla. Työ on hyvin monipuolista apu-keinojen ja avuntarpeiden ollessa laaja-alaisia. Avuntarpeet saattavat joskus venyä työntekijän osaamisalueen ulkopuolelle, jolloin työntekijällä tulee olla valmius ottaa asioista selvää. Ojuri (2001, 191) toteaa yksiselitteisesti, että selviytymisvaiheen työntekijältä vaaditaan monenlaista ammatillista tietoa ja erityisosaamista.

Työmuodossa on olennaista se, että sitä tehdään yksin. Työntekijän on siis kyettävä toimimaan itsenäisesti, ja kestettävä se, että asioita ei välttämättä heti pääse purkamaan työyhteisössä. Asiakastapaamisia voi olla kolmekin päivässä, jolloin yhden työpäivän aikana vaikeita asioita ei välttämättä ennätä purkaa laitostyöntekijöiden kanssa. Kuitenkin myös laitoksessa tunnetaan selviytymisvaiheessa olevat asiakkaat, joten vaikeat asiat ja tilanteet on helppo jakaa ja niitä voidaan pohtia yhdessä.

Työn luonteen ja keston vuoksi suhde asiakkaaseen saattaa muodostua hyvin läheiseksi. Siksi on tärkeää, että työntekijä muistaa roolinsa ammattilaisena ja pitää sopivan etäisyyden ja rajat asiakkaaseen. Työntekijän on kyettävä objektiivisuuteen, eikä jäädä murehtimaan työasioista vapaa-aikanaan tai ajatella, että vain hän pystyy tätä asiakasta auttamaan. Erityisesti asiakkaat, joilla verkostot ovat vähäiset ja lapset ovat jo aikuisia saattavat ”takertua” työntekijään ja pitää tätä jopa ystävänä (T1T).

Asiakkaiden näkökulmasta työntekijän läsnäolo on merkittävää. Yksi asiakas toi esiin hyvänä asiana sen, että työntekijän kanssa on helppo puhua. Hyödyllisenä nähtiin myös se, että työntekijältä on helppo kysyä asioita, ja että hän tietää mitä pitää missäkin tilanteessa tehdä. Merkittävää asiakkaan näkökulmasta on se, että työntekijä ei

näyttäyty ”pelkkänä” työntekijänä, vaan hän antaa myös itsestään jotain asiakastyöhön ja työskentelee omalla persoonallaan, jottei läsnäolo silloin jää pinnalliseksi.

6.7 Ryhmätoiminta

Selviytymisvaiheen työhön kuuluu myös ryhmätoimintaa, joka on ”yksilötyöstä askel eteenpäin” (T2T) ja niin ikään Raha-automaattiyhdistyksen rahoittamaa. Väkivaltaa kokeneiden naisten ryhmää on järjestetty vuodesta 2010 lähtien noin kaksi kertaa vuodessa ja sitä on toteutettu yhteistyössä Kriisikeskus Mobilen kanssa. Toiminta on lähtöisin siitä, kun näiden yksiköiden tavoitteena oli kehittää jotain yhteistä. Ryhmää ovat vetäneet turvakodin selviytymisvaiheen työntekijä ja Mobilen väkivaltatyöntekijä, joiden asiakkaille ryhmä on tarkoitettu. Asiakkaista keskimäärin puolet on tullut turvakodin ja puolet Mobilen asiakkaista. Jatkossa toteutus saattaa muuttua, sillä pelkästään turvakodin jälkihuollon asiakkaista saisi muodostettua ryhmän.

Ryhmän koot ovat vaihdelleet kuudesta yhdeksään ja tapaamiskertoja on ollut 8–10. Aiemmin tapaamiset ovat olleet joka toinen viikko, mutta jakson venyttyä niin pitkäksi on tapaamiset supistettu kertaan viikossa. Lomien aikaan tapaamisia ei järjestetä. Osallistuminen on vapaaehtoista. Tapaamiset on järjestetty ensi- ja turvakodin tiloissa ja järjestelyistä on vastannut jälkihuoltotyöntekijä. Ryhmän ajaksi osallistujien lapsille on järjestetty hoito, josta on viime kerroilla vastannut Jyväskylän Kristillisen opiston lastenohjaajaopiskelijat. Yhteistyö on sujunut ja toiminut hienosti. Opiskelijoita on ollut aina kolme ja he ovat olleet sitoutuneita. Opiskelijat saavat työstään todistuksen ja tuntimäärän hyväksiluettua opiskeluissaan. Lastenhoito on oleellista, sillä monet eivät välttämättä pystyisi osallistumaan ryhmään, jos lastenhoitoa ei olisi järjestetty.

Ryhmän tavoitteena on voimaannuttaminen ja väkivallasta eroon pääseminen vertaistuen avulla. Ryhmässä voi syntyä jopa ystävyysuhteita. Yksi asiakas koki naisten ryhmän jälkihuoltotapaamisten päätyttyä ”viimeisenä nousukautena”: ”Että sen jälkeen nukuin yötki kokonaan, ja enkä heräilly.” (A2T)

Ryhmään osallistumisessa on olennaista se, onko asiakas ryhmäkuntoinen. Työtä tehtyään työntekijä oppii näkemään pystyykö asiakas osallistumaan ryhmään ja jakamaan ryhmässä. Ryhmään ei voi osallistua akuutissa kriisissä, vaan asiakkaan on oltava jo melko pitkällä ero-prosessissa ja väkivaltakokemusten työstämisessä. Tämä merkitsee myös sitä, että asiakas on hyvin motivoitunut. Jos asiakas ei kykene kertomaan kokemuksistaan ja tunnetiloistaan esimerkiksi lähimmälle ystävälle tai sisaruselle, on se todella vaikeaa kertoa jollekin vieraalle ryhmässä. Turvakodin entisistä asiakkaista osa saattaa tuntea toisensa, mutta joillekin kaikki ryhmän osallistujat voivat olla täysin vieraita. Osallistuja ei voi ottaa toisten murheita, taakkoja ja pahaa oloa kannettavakseen. Kun osallistujat tulevat tutuiksi toisilleen, voi ryhmässä esiintyä hyvinkin voimakkaita tunteenpurkauksia, jolloin on osattava rajata toisten tunteet ja ymmärrettävä itsensä erillisenä niistä. Sillä kun ihminen on heikoilla, hän saattaa helposti ottaa kannettavakseen myös muiden murheet.

Tapaamiset suunnitellaan ja valmistellaan etukäteen, määritellään teema ja varataan materiaalit valmiiksi, jotta tapaaminen sujuisi jouhevasti. Ryhmätapaamisten alussa annetaan ryhmän muotoutua. Ensimmäisen tapaamisen jälkeen sovitaan, montako kertaa ryhmää pidetään. Asiakkaille annetaan ohjelma, jossa on tarkat päivämäärät ja kellonajat, jotta tapaamisilla on selkeä alku ja loppu. Yhdessä asiakkaiden kanssa tehdään ryhmälle säännöt, joihin kaikki sitoutuvat, ja jokaiselle tapaamiskerralle sovitaan aihe.

Vaikka asiakkuus olisi jatkunut jo pitkään, myös ryhmässä toistuvat samat aiheet kuin ennenkin: erilaiset tunteet, kuten viha, katkeruus ja pettymys, sekä naiseus, äitiys ja seksuaalisuus. Omia väkivaltakokemuksia sivutaan ryhmässä, mutta niitä ei siellä enää erikseen pureta.

Työskentelyvälineinä voidaan käyttää erilaisia kortteja ja yksi menetelmä voi olla esimerkiksi kehonkuvan työstäminen. Työskentelyn alkuvaiheessa keskitytään tunnetiloihin ja omaan kehonkuvaan. Tapaamisten puolella välissä käännetään katseet omaan itseen, itsetuntoon, omiin voimavaroihin, tulevaisuuteen ja toiveisiin; ajatukset toisaalle entisestä puolisoista, joka on ollut hallitseva siihen asti. Tapaamisten loppuessa voidaan kirjoittaa itselle kirje siitä, miten asiakas näkee elämänsä vuoden

tai kymmenen vuoden päästä ja mitä siltä toivoo. Lopuksi näistä voidaan keskustella ja halutessaan oman kirjeen voi jakaa muiden kanssa.

Ryhmätyöskentelyssä on vertaistuen voimavara. Ryhmässä asiakas ymmärtää, että hän ei ole yksin ja samanlaisia kokemuksia on muillakin. Asiakas on saattanut ajatella, että kukaan muu ei ole voinut kokea yhtä kamalia asioita. Asiakkaat ovat olleet avoimia ja saattaneet tuoda hyvin henkilökohtaisia asioita esiin.

Asiakkaat ovat kokeneet ryhmän hyvänä ja hyödyllisenä, ja siitä on ollut apua. Yksi asiakas kertoi kantaneensa sisällään katkeruutta, koska on joutunut toisen ihmisen takia jättämään kaiken, mutta ryhmän myötä se tunne karisi. Ihmiset ovat olleet eri vaiheissa selviytymisessään, kun toisilla ei ollut enää mitään tunteita entistä puolisoa kohtaan, ja taas toisilla oli ero vasta meneillään. Tämä koettiin myös rikkautena, kun edistyneemmät pystyivät antamaan neuvoja muille. Yksi asiakas oli kokenut, että muilla osallistujilla oli asiat huonommin. Huomionarvoista oli kuitenkin painottaa sitä, että jokaista on kohdeltu väärin ja kokemukset ovat isoja ja merkittäviä, vaikka jollekin toiselle olisi käynyt paljon huonommin. Oma kokemusta ei siis pidä siis vähätellä.

Yksi asiakas koki hyvänä sen, että aihealueittain käytiin asioita läpi, kirjoitettiin asioita paperille ja saatiin kotitehtäviä, koska muuten niitä ei tulisi mietittyä. Esimerkiksi asiakkaan piti kirjoittaa ylös ominaisuuksia, joita haluaa tulevalta miesystävältään, ja jotka ovat olennaisia sen kannalta, että asiakkaalla on hyvä olla. Myöhemmin, uuden suhteen alettua ja asiaa sen kummemmin kertailematta asiakas oli havainnut, että miesystävä oli tämän listan mukainen.

6.8 Lapsityö

Jälkihuoltoa tarjotaan myös perheen lapsille. Työskentelyä toteutetaan, mikäli se on lapsen ikätason mukaan mahdollista eli leikki-ikäisille ja siitä vanhemmille. Lapsen kanssa työskentelyä voi jatkaa joko turvakodin nimetty lapsityöntekijä tai lapsella laitoksessa ollut omaohjaaja. Tavoitteena on, että lasten kanssa työskenneltäisiin

jälkihuollossa ainakin muutaman kerran. Erityisesti silloin, jos lapsista on suuri huoli ja lastensuojelun asiakkuus on jatkunut pitkään, pyritään lasten kanssa työskentelemään. Kovin usein lasten kanssa ei jälkihuoltoa toteuteta, sillä tarvittaessa lapsi voi saada kontaktin esimerkiksi perheneuvolaan.

Lapsen kanssa työskentelyyn kuuluu ikätasoinen keskustelu. Heiltä kysellään kuulumisia, miten koulussa menee ja voidaan keskustella kavereista. Myös yhteisen tekemisen ja toiminnan, esimerkiksi pelailun, kautta tarjotaan mahdollisuutta keskusteluun. Oleellista on se, että lapsella olisi joku aikuiskontakti, jonka kanssa lapsi saa kahdenkeskeistä aikaa.

Vaikka suoranaisesti lasten kanssa ei työskenneltäisikään, otetaan lapset aina huomioon jälkihuollossa. Jokaisella tapaamiskerralla puhutaan lapsista, mitä heille kuuluu, oireilevatko he jollain tavalla ja annetaan neuvoja mihin mahdollisesti kannattaisi kiinnittää huomiota. Tarkoituksena on aistia koko perheen tilanne, sillä myös lapset ovat pääosassa.

Ongelmallista lapsityöstä tekee resurssit ja aikataulujen sovittaminen. Jos turvakoti on täynnä, on jälkihuoltoon vaikea irrottaa kahta työntekijää samanaikaisesti. Myös äiti pitää saada sitoutumaan lapsen työskentelyyn, jos lasta täytyy esimerkiksi kuljettaa turvakodille. Myöskään tässä tutkimuksessa haastateltujen asiakkaiden lasten kanssa ei oltu työskennelty, joten kokemukset jäivät suppeiksi.

Turvakodilla on järjestetty myös kerho jälkihuoltoa saaneiden perheiden lapsille. Yhden asiakkaan kokemuksen mukaan kun asiakas tuntee työntekijät, voi hän luottavaisin mielin antaa lapsen/lasten osallistua. Yksi asiakas koki hyvänä asiana myös sen, että jälkikäteenkin ammattilaiset voivat havainnoida lasta ja kuulostella mitä lapselle kuuluu. Tällainen toiminta auttaa myös vanhempia jaksamaan ja keventää arjen pyörittämistä.

Turvakoti on tarjonnut jälkihuollon piirissä olleille asiakasperheille mahdollisuutta osallistua edullisesti erilaisille virkistysretkille. Retkiä on järjestetty Särkänniemeen,

Linnanmäelle ja Ähtäriin. Yhdelle asiakkaalle on jäänyt mieleen, kuinka mukavaa on, kun työskentelyn loppumisesta huolimatta asiakkaita yhä muistetaan.

6.9 Selviytymisvaiheen työn ja laitostyön erot ja yhtäläisyydet

Selviytymisvaiheen työn ja laitostyön välillä on sekä eroja että yhtäläisyyksiä. Turvakotiin tullaan akuutissa kriisitilanteessa johtuen lähisuhdeväkivallasta. Asiakkaan annetaan rauhoittua, tarjotaan turva sekä annetaan tietoa väkivallasta, sen vaikutuksista ja esimerkiksi oikeudellisista asioista. Kotiin siirryttäessä sen sijaan pahin kriisi on ohi, pelko ei enää hallitse elämää, kaoottisuus on lieventynyt ja suurimmat käytännön asiat ovat hoidossa. Jos arvioidaan, että asiakasperhe ei ole vielä valmis kotiutumaan, on maksusitoumuksia useimmiten saatu jatkettua. Olennaista on se, että asiakas ei ole enää kriisissä, kun turvakotijakso päättyy.

Näkyvin ero on tietysti ympäristö. Turvakodissa työntekijät ovat aina läsnä, mutta omassa kodissa työntekijä tulee vain tiettyinä aikoina. Turvakodilla on helpompaa toimia ohjeiden mukaisesti, esimerkiksi toisen osapuolen yrittäessä ottaa yhteyttä, kuin yksin kotona. Monien asioiden käsittely saattaa jäädä kesken turvakodilla, mutta käsittely jatkuu selviytymisvaiheessa, kuten esimerkiksi trauman käsittely. Selviytymisvaiheessa ei kuitenkaan niinkään pureta enää menneitä tapahtumia, vaikka niihin voidaan aina tarvittaessa palata, vaan pääasiassa suuntaudutaan tulevaisuuden rakentamiseen, uuden alun löytämiseen ja niiden palasten etsimiseen, joista uusi elämä rakentuu. Uusia kriisejä voi puhjeta myös selviytymisvaiheessa, esimerkiksi väkivallan tekijä saattaa aktivoitua uudestaan.

Työntekijöiden näkökulmasta suurin ero laitostyön ja selviytymisvaiheen työn välillä on siinä, että jälkimmäistä tehdään pääosin yksin, kun taas laitoksessa on aina, ainakin jossain vaiheessa työpäivää, mahdollisuus keskustella tilanteista yhdessä.

Asiakkaan kertomuksen mukaan kotona oleminen on hyvin erilaista kuin turvakodissa. Turvakoti antoi ”helpon turvan” (A1K), koska ei tarvinnut pelätä, että väkivaltaisen puoliso tulee sinne. Sitten taas kun asiakas lähtee omaan kotiin, ”sulla ei ookaan

sitä piikkilanka-aitaa tässä ympärillä, et sä oot ihan vapaata riistaa tavallaan lähestyttäväksi” (A1K). Lisäksi turvakodilla on jatkuvasti muita, tuttuja ihmisiä ja tukiverkosta ympärillä, on hyvä olla ja aina on mahdollisuus puhua. Uudessa kodissa asiakas sen sijaan on yksin tuntemattomien ihmisten ympäröimänä. Turvakodilla työntekijöillä on mahdollisuus ottaa lapsia hoitoon ja keksiä yhteistä tekemistä, kun taas kotona vanhempi on yksin lasten kanssa, eikä samanlaista mahdollisuutta omalle ajatustyölle ole. Yksi asiakas oli havainnut myös sen, että joillain muilla asiakkaila oli ollut vaikeuksia sopeutua turvakodille, eikä yhteisöllinen asuminen siis sovi kaikille (A1K).

6.10 Kehittäminen

Jälkihuoltotyötä on pyritty jatkuvasti kehittämään ja kehittämistä tarvitaan edelleen. Työmuoto on ikään kuin murrosvaiheessa tällä hetkellä Raha-automaattiyhdistyksen rahoituksen muuttuessa. Sisältöjä mietitään uudelleen ja suuntaus on, että työtä tekisi tulevaisuudessa useampi työntekijä.

Lasten kanssa työskentely jälkihuollossa on ollut melko vähäistä, mutta nykyinen suuntaus on, että sitä pyritään lisäämään ja lasten osuutta korostamaan. Työskentely on suuntautunut etupäässä väkivallan kokijoihin eli naisiin, koska useimmiten he ovat motivoituneimpia, mikä mahdollistaa työskentelyn. Ihanteellista olisi, jos lasten ja vanhemman kanssa voitaisiin työskennellä rinnakkain. Yhdelle asiakaslapselle vanhempi olisi kaivannut samaa sukupuolta olevan aikuisen seuraa ja huomiota, mutta työmuoto ei toteutunut osittain sen vuoksi, että perhe pääsi sen sijaan perheneuvolan asiakkaaksi. Toinen asiakas ehdotti uuteen asuinympäristöön tutustuttamista. Yksi vaihtoehto koko perheen kokonaisvaltaiselle auttamiselle olisi väkivallasta irtautumiseen tarkoitettu perhekuntoutus avotyönä, jollaista jotkut asiakkaat ovat hakenneet. Tällaisessa työmuodossa tukimenetelmät on helppo räätälöidä perheen tarpeiden mukaisesti.

Viime aikoina lisääntynyt ongelma jälkihuoltoasiakkaiden keskuudessa on ollut vainoaminen ja miten vainottuja voisi auttaa enemmän.

Mutta kyllä tää varmaan tämä, nää vainotut naiset, että miten niitä vois auttaa enemmän, tai, ja mitä siihen saa sitten siihen, myös niihin vainoajiin ja mihinkä ne saatais, että ne tajuais mitä ne tekee. --- Ja miten saattais se toinen osapuoli näkemään, että tää suhde on nyt loppu. (T1T)

Myös väkivallan tekijä on omassa kriisissään, voi huonosti ja tarvitsisi apua. Vainoajat olisi saatava ymmärtämään, että suhde on päätynyt ja mitä he vainoamisella toiselle aiheuttavat. Vaikka uhri, useimmiten nainen, olisi jo valmis siirtymään elämässä eteenpäin, mies ei jätä häntä rauhaan ja jarruttaa. Tällaisissa tilanteissa nainen ei pysty olemaan niin lujana mieheen nähden kuin pitäisi. Myös Kriisistä selviytymiseen -projektin aikana oli pohdittu, että miten nämä miehet saataisiin motivoitua työskentelyyn ja avun piiriin (Ojuri 2001, 190). Jälkihuoltoa voisi siis laajentaa vielä enemmän myös miesten kanssa työskentelyyn juuri tällaisissa tilanteissa.

7 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää mitä selviytymisvaiheen työ on Keski-Suomen ensi- ja turvakodissa sekä miten se eroaa kriisivaiheen työstä ja mitä se merkitsee asiakkaalle. Tutkimuksen päätyttyä voin todeta, että olen päässyt tavoitteeseeni ja tutkimuskysymyksiin on vastattu. Tutkimusaineistoa kertyi paljon ja koin, että kaikki uusi tieto on hyödyllistä ja käytettävissä.

Tutkimuksen tuloksista todettakoon yhteenvetona, että perheväkivaltakokemuksista selviytyminen on pitkä prosessi ja turvakotijakso ei siihen yksin riitä, joten selviytymisvaiheen työ vastaa tähän tarpeeseen. Perheväkivaltaa kokeneet asiakkaat ovat turvakodista lähtiessään vielä heikkoja selviämään yksin ja tarvitsevat apua niin käytännön asioiden, kuten muuton, avioeron ja huoltajuuksioiden, hoitamiseen kuin keskustelutukea väkivaltakokemuksista selviytymiseen ja uuden elämän rakentamiseen tutun työntekijän kanssa. Selviytymisvaiheen ja laitostyön erona on se, että turvakotiin tullaan akuutissa kriisissä, kun taas jälkihuollon piiriin siirryttäessä tämä kriisi on ohi. Kotiin tultaessa tosin esiin voi tulla uusia kriisejä.

Tutkimuksesta selvisi myös, että selviytymisvaiheen työn tavoitteena on asiakkaan elämän eheytyminen, omien voimien löytäminen ja väkivallasta irtautuminen siten, että kokemukset eivät enää hallitse elämää. Tärkeää on, että asiakkaalla on turvallinen olo ja hän tietää pärjäävänsä. Sekä turvakodin työntekijät että asiakkaat näkevät selviytymisvaiheen työskentelyn tarpeellisena ja asiakkaat ovat jopa kokeneet, että ilman sitä he eivät selviäisi. Työmuoto on muuttanut muotoaan vuosien saatossa ja kehittämiskohteita löytyy. Kehittämistä tarvitaan lapsityön järjestämisessä, väkivallan tekijöiden työskentelyyn motivoinnissa sekä viime aikoina lisääntyneen ongelman, asiakkaiden vainoamisen, kitkemisessä.

Työelämälle uskon opinnäytetyöni tuovan merkittävää hyötyä. Tällä hetkellä selviytymisvaiheen työtä tekee pääasiassa yksi työntekijä. Työmuodosta tehdyn selvityksen ansiosta (hiljainen) tieto siirtyy paperille ja tulevaisuudessa siitä voi olla apua työn jatkajille sekä uusien työntekijöiden perehdyttämistarkoituksessa. Yksi olennainen hyöty on tieto työmuodon merkityksestä asiakkaalle. Asiakkaat ovat kertoneet monisanaisesti miten ovat työmuodosta hyötäneet ja mitä se heille merkitsee. Asiakkaan näkökanta tukee työmuodon jatkamista ja edelleen kehittämistä myös tulevaisuudessa. Lisäksi kun tiedetään mikä on työmuodon todellinen tilanne, avaa se myös uusia portteja työn kehittämisen kannalta.

Opinnäytetyön myötä olen oppinut näkemään asiakkaan polun tilanteen vireille tuloista eheytymiseen saakka. Tätä kautta pystyn tulevaisuudessa auttamaan asiakkaita kokonaisvaltaisemmin ja kehittämään työskentelymenetelmiäni myös laitostyössä. Teoriaosuutta työstettyäni olen saanut lisää ”pohjaa” jo omaamilleni käytännön tiedoille ja taidoille väkivaltatyöstä. Perheväkivallan problematiikan ymmärtämistä tarvitaan myös monilla muilla aloilla, joten tietämyksestä on eittämättä apua myös muissa mahdollisissa työtehtävissä. Opinnäytetyön tekemisen myötä minulle on vahvistunut tunne, että haluan tehdä työtä väkivaltaa kokeneiden kanssa myös jatkossa. Lisäksi opinnäytetyön työstämisen edetessä kiinnostukseni tutkimustyötä kohtaan on lisääntynyt. Olen pohtinut joitain tutkimusaiheita ja kiinnostavaa olisi tutkia esimerkiksi onko eri sukupolvien välillä eroa taipumuksissa ajautua ja jäädä väkivaltaiseen suhteeseen.

Tutkimustuloksista voidaan päätellä, että selviytymisvaiheen työ työmuotona ei vuosienkaan jälkeen ole vielä ”valmis”. Työnkuva on muuttunut moneen kertaan, mikä toisaalta mielestäni kertoo myös työn merkityksestä, koska sitä on jatkuvasti haluttu kehittää. Asiakkaan elämässä kyseessä on merkityksellinen työ, joka selvästi vastaa tarpeeseen. Näkemykseni mukaan väkivaltaa kokeneet saattavat ennen tilanteen ilmituloa olla siinä uskossa, että kukaan ei voi heitä auttaa. Vastapainona tälle tunteelle tarjoaa selviytymisvaiheen työ tiedon siitä, että vaikka tuki ei olekaan koko ajan läsnä, on se kuitenkin olemassa. Selviytymisvaiheen työ on luonnollinen jatkumo turvakodin kriisivaiheen työlle ja sitä tarvitaan ehdottomasti laitostyön rinnalle.

Jatkotutkimusaiheet

Haastatteluista ilmeni suoraan joitakin kehittämiskohteita ja mahdollisia jatkotutkimusaiheita. Suurimpana haasteena tällä hetkellä vaikutti olevan lapsityö, jota useimpien haastateltavien mukaan ei pystytä toteuttamaan tarpeeksi usein. Turvakodin toimintaan tutustumalla, työntekijöitä haastatteleamalla ja erilaisten työskentelymallien kartoittamisella voitaisiin tutkia miten lapsityötä tulisi kehittää, jotta sitä olisi mahdollista toteuttaa useammin resurssit huomioon ottaen.

Lähdeaineistoa kartoittaessani huomasin väkivaltaisten henkilöiden auttamisesta olevan runsaasti tutkimustietoa, mutta turvakodilla tehtävästä miestyöstä ei käsittääkseni ole tehty tämän opinnäytetyön kaltaista selvitystä. Esimerkiksi kirjallisuuskatsauksella voitaisiin ottaa selvää miten miestyötä olisi mahdollista kehittää Keski-Suomen ensi- ja turvakodilla. Lisäksi haastattelutuloksista ilmenee tarve saada väkivallan tekijät (useimmiten miehet) motivoitumaan työskentelyyn esimerkiksi tilanteissa, joissa mies vainoaa, eikä osaa päästää suhteesta irti. Myös tähän olisi mahdollista etsiä ratkaisua tutkimuksella.

LÄHTEET

- Ensi- ja turvakotien liitto ry. 2006. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta – Auttamisen käytäntöjä. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Harne, L. & Radford, J. 2008. Tackling domestic violence – theories, policies and practice. Glasgow: Bell and Bain Ltd. (Käännökset: Kovanen, T.)
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Husso, M. 2003. Parisuhdeväkivalta – Lyötyjen aika ja tila. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Kaitue, S., Noponen, T. & Slåen, A. 2007. Yleistä muttei yksityistä – Oikeudelliset keinot lähisuhdeväkivallasta selviytymiseen.
- Keski-Suomen ensi- ja turvakoti ry. 2012. Toimintakertomus 2011.
- Krug, E. G., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Zwi, A. B. & Lozano, R. 2005. Väkivalta ja terveys maailmassa – WHO:n raportti. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Laine, T. 2010. Lähisuhde- ja perheväkivallan uhreille tarjottavat turvakotipalvelut – Selvityshenkilöraportti. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisu. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisu.
- Lehtonen, A. & Perttu, S. 1999. Naisiin kohdistuva väkivalta. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Nyqvist, L. 2001. Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 28. Turku: Painosalama Oy.
- Ojuri, A. 2004. Väkivalta naisen elämän varjona – tutkimus parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten elämäntilasta ja selviytymisestä. Väitöskirja. Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Ojuri, A. (toim.) 2001. Hukasta kukkaan – Naisen tie väkivallasta selviytymiseen. Helsinki: Nykypaino Oy.

Paananen, H. 2012. Väkivalta kaduilta koteihin. Keski-suomalainen 9.10.2012.

Paavilainen, E. & Pösö, T. 2003. Lapset, perhe ja väkivaltatyö. Porvoo: WSOY.

Piispa, M., Heiskanen, M., Kääriäinen, J. & Sirén, R. 2005. Naisiin kohdistunut väkivalta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 225 / Yhdistyneiden Kansakuntien yhteydessä toimiva Euroopan Kriminaalipolitiikan Instituutti (HEUNI), Publication Series No. 51. Viitattu 12.11.2012. <http://www.optula.om.fi/37928.htm>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006a. Strukturoitu ja puolistrukturoitu haastattelu. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto -verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 28.10.2012.

<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/index.html>, sisällysluettelo, strukturoitu ja puolistrukturoitu haastattelu

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006b. Teemoittelu. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto -verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 30.10.2012.

<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/index.html>, sisällysluettelo, teemoittelu

KUVIOT

KUVIO 1. Väkivallan muodot (muotoiltu lähteestä Krug ym. 2005, 23–24)	7
KUVIO 2. ”Imagine” -juliste, Women’s Aid Federation of England (muotoiltu lähteestä Harne & Radford 2008, 2).	11
KUVIO 3. Väkivallan muodot (muotoiltu lähteestä Paavilainen & Pösö 2003, 16).....	13

LIITTEET

Liite 1. Työntekijän haastatteluteemat

- **Kohderyhmä:** Kenelle selviytymisvaiheen työ on tarkoitettu?
- **Sisällöt:** Mitä kaikkea selviytymisvaiheen työhön sisältyy?
- **Eteneminen:** Miten työskentely etenee?
- **Asiakkuuksien kesto:** Kuinka pitkiä selviytymisvaiheen asiakkuudet ovat (keskimäärin)?
- **Työn merkitys ja syyt:** Miksi selviytymisvaiheen työtä tehdään ja miksi se on tärkeää?
- **Tavoitteet:** Mitä tavoitteita selviytymisvaiheen työllä on?
- **Erot ja yhtäläisyydet laitos-/kriisityöhön:** Miten selviytymisvaiheen työ eroaa laitos-/kriisityöstä? Mitä yhtäläisyyksiä niillä on?
- **Miksi selviytymisvaiheen työtä tarvitaan laitos-/kriisityön rinnalle (?)**
- **Selviytymisvaiheen työn alkaminen ja syyt:** Mistä lähtien selviytymisvaiheen työtä on tehty ja miksi sitä on alettu tekemään?
- **Sijoittuminen organisaatiossa:** Miten selviytymisvaiheen työ sijoittuu organisaatiossa?
- **Mikä mahdollistaa työn tekemisen (?)**
- **Ryhmätoiminta:** Millaista ryhmätoimintaa työhön kuuluu? Mitkä ovat sen tavoitteet?
- **Lasten kanssa työskentely:** Miten lasten kanssa työskennellään?
- **Kehittämiskohteet:** Onko työmuodossa kehitettävää? Miten työtä voisi kehittää?

Liite 2. Asiakkaan haastatteluteemat

- **Siirtymä turvakodilta kotiin:** Miten siirtyminen turvakodilta kotiin tapahtui? Miten koit sen?

- **Konkreettinen apu:** Mitä konkreettista apua sait selviytymisvaiheen työstä?
- **Henkinen apu:** Millaista henkistä apua sait?
- **Tapaamisten järjestäminen:** Miten tapaamisten järjestäminen tapahtui/onnistui?
- **Avun riittävyys:** Koitko saaneesi apua riittävästi? Olisitko tarvinnut apua enemmän/vähemmän?
- **Työn tarpeellisuus:** Oletko kokenut selviytymisvaiheen työn tarpeelliseksi? Miksi?
- **Selviytyminen ilman selviytymisvaiheen työtä:** Olisitko selviytynyt ilman apua?
- **Tapaamisten/asiakkuuden lopettaminen:** Jatkuvatko tapaamiset vielä? Miten asiakkuuden lopettaminen tapahtui? Tapahtuiko se yhteisymmärryksessä?
- **Ryhmätoiminta:** Oletko osallistunut ryhmätoimintaan? Miten koit sen?
- **Lasten kanssa työskentely:** Onko lastesi kanssa työskennelty? Millaista? Oliko työskentely riittävää?
- **Kehittämiskohteet:** Onko selviytymisvaiheen työssä mielestäsi jotain muutettavaa/kehitettävää? Pitäisikö jotain tehdä toisin?